

Evde Kalamayanlar

COVID-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırması Ocak'21

Evde Kalamayanlar

COVID-19 Günlerinde alışma İlişkileri Araştırması Ocak'21

Künye

Araştırmanın Adı:
Evde Kalamayanlar: COVID-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırması

Araştırma Koordinatörü:
Fırat Çoban

Araştırmacılar:
Deniz Durdu, Kağan Şeker, Kubilay Cenk Karakaş, Meltem Oktaç, Sinem Yıldız

Araştırma Danışmanı:
Doç. Dr. Aziz Çelik

Rapor Tasarım:
Curnata Dijital

İstanbul, Ocak 2021

Evde Kalamayanlar: COVID-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırması,
Universus Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından, Friedrich Ebert Stiftung Türkiye
Temsilciliğinin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

İçindekiler

Giriş ve Yöntem	s.02
1. Market Çalışanları	s.06
1.1. Çalışma Koşulları	s.09
1.2. Pandemide Gelir	s.11
1.3. İşyeri Anlaşmazlıkları ve Mücadeleleri	s.14
1.4. Sağlık, Güvenlik, Güvence	s.16
1.5. Müşteri ile İlişkiler	s.20
2. Motosikletli Kurşeler	s.23
2.1. Çalışma Koşulları	s.24
2.2. Pandemide Gelir	s.27
2.3. İşyeri Anlaşmazlıkları ve Mücadeleleri	s.31
2.4. Sağlık, Güvenlik, Güvence	s.33
2.5. Müşteri ile İlişkiler	s.36
Sonuç Yerine	s.39

Teşekkürler

E Evde Kalamayanlar: COVID-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırmasının danışmanlığını kamusal bir bilinçle gönülden gerçekleştiren Aziz Çelik'e; araştırma boyunca gösterdiği destek ve cesaretlendirici tutumu için Cihan Hüroğlu'na; araştırmamıza sundukları değerli katkılar için Volkan Yılmaz, Didem Danış, Alpan Birelma, Hakan Koçak ve Kemal Parlak'a; önemli ve samimi destekleri için Tüm-Taşıma-İş Sendikasına ve Genel Başkanı Salih Aslan'a; araştırma ekibinde yer almamalarına rağmen katkı sunan arkadaşlarımız Elif Başak Aslanoğlu, Alper Çavuşoğlu, Orhan Akpınar ve Hazal Çakmak'a; raporumuzu görselleştiren ve yayıma hazırlayan Ankaralı dostlarımız Curnata Dijital ekibine; araştırmamızı destekleyen Friedrich Ebert Stiftung Türkiye Temsilciliğine çok teşekkür ederiz. Son ve en büyük teşekkürü ise hikayelerinin küçük bir kısmını anlatmaya cüret ettiğimiz tüm "evde kalamayanlara" etmeyi borç biliyoruz.

"Yaratan ki onlardır"

Ocak 2021, İstanbul

Giriş

Türkiye’de resmi olarak ilk vakanın açıklandığı 10 Mart tarihi ile kısıtlamaların kaldırıldığı 1 Haziran tarihini kapsayan “evde kalma” döneminde hane halkının market harcamalarında ciddi düzeyde artış gözlemlendi. İstanbul İstatistik Ofisi’nin Nisan ayında gerçekleştirdiği araştırmaya göre market ve alışveriş merkezlerinin toplam kart harcamaları içerisindeki oranı Mart’ın ilk haftasında yüzde 13,75 iken, Mart’ın son haftasında yüzde 64,40 artışla yüzde 22,61’e çıktı(1). Bununla birlikte, Türkiye’deki dört büyük market zincirinin bilançosu 2020’nin ilk yarısında geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 32 artışla 53,5 milyar TL’ye yükseldi(2). Buna ek olarak, Kasım ayı itibarıyla market dışı harcamalarda salgın öncesi döneme göre yüzde 34’lük bir düşüş yaşanırken tüketiciler fiziksel olarak alışveriş yaptıkları market zincirlerine uğramamayı tercih ediyor. Bu durum, market zincirlerinin özellikle salgın döneminde hayata geçirdikleri dijital uygulamaların kullanımında da yüzde 21’lik bir artışa neden oldu. Mevcut uygulamaların kullanımındaki artışın yanı sıra, 2020 yılının ilk yarısında “online market” kategorisinin piyasa hacmi yüzde 434 artarak 1,8 milyar TL’ye ulaştı ve halihazırda online teslimat hizmeti vermeyen market zincirleri de mobil yazılımlar geliştirerek “hızlı teslimat” seçenekleriyle siparişleri evlere göndermeye başladı. Hatta perakende gıda satışıyla ilgilenmeyen e-ticaret platformları da market kategorisinde satışlara başladı. 2017 yılında kurulan ve ağırlıklı olarak market ürünleri satışı yapan bir şirket, salgınla birlikte 1 milyon kullanıcıya ulaştıklarını belirtirken uygulama üzerinden verilen market siparişlerinde yüzde 80 artış olduğunu aktarıyor. Sektöre yeni giren diğer uygulamalarda da aynı eğilim mevcut.

COVID-19 salgınının tüketici davranışlarında yol açtığı değişiklikle birlikte sektörlerin “yeni normale” uyum sağlayabilmek için yaptığı yeni düzenlemeler mevcut çalışma ilişkilerini de etkiliyor ve değiştiriyor. Online market alışverişi salgınla birlikte ciddi artış göstermiş olmasına rağmen toplumun büyük çoğunluğu fiziksel olarak marketlere gitmeye devam ediyor. Bu nedenle market içerisinde kasa, depo ve temizlik başta olmak üzere çeşitli bölümlerde çalışan işçiler salgından etkilenen kesimlerin başında geliyor. Tez-Koop-İş sendikasının yayınladığı raporda yıllık 270 saat olan mesai süresinin salgınla birlikte neredeyse iki kat artarak 500 saate ulaştığı belirtilirken, araştırmaya katılan market işçilerinin yüzde 16’sı çalıştıkları işyerlerinde bir çalışana COVID-19 teşhisi koyulduğunu belirtiyor. Ayrıca market çalışanlarının mağaza içindeki çalışma tanımları dışında zaman zaman online siparişleri evlere teslim ettikleri de aktarıldı(3).

Market sektöründe siparişlerin dijital kanallardan yürümesi ve restoranların yalnızca paket servis hizmeti vermesiyle birlikte artan yoğunluktan etkilenen kesimlerin başında da motorlu kuryeler geliyor. Çalışanların önemli bir bölümünü erkeklerin oluşturduğu kuryelikte yarı-zamanlı ve sigortasız çalışma da oldukça yaygın. Pandemi öncesinde Türkiye geneli sektörel istihdam sayısı yaklaşık 1 milyon kişiyi bulurken, çalışanların büyük kısmı küçük ölçekli işletmelerde çalışıyor.

(1) Market harcamaları karttan. (2020). Birgün. Erişim adresi: <https://www.birgun.net/haber/market-harcamaları-karttan-295353>

(2) Esnaf battı, onlar kazandı: İşte salgın döneminde en fazla para kazanan market zinciri. (2020). A3Haber. Erişim adresi: <https://www.a3haber.com/2020/08/19/esnaf-batti-onlar-kazandi-iste-salgin-doneminde-en-fazla-para-kazanan-market-zinciri/>

(3) Salgınla birlikte market çalışanlarına yönelik sömürü arttı. (2020). Cumhuriyet. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/salginla-birlikte-market-calisanlarina-yonelik-somuru-artti-1756116>

Uzun mesai saatlerinin yanı sıra, çalışanların büyük çoğunluğunun sigortası asgari ücret üzerinden ödeniyor. 2019 yılında ölümlerle sonuçlanan 103 motosiklet kazasının 75'inin kurye olduğu aktarılırken, motorlu kuryeler “az tehlikeli meslek grubu” kategorisinde ele alınıyor. Büyük ölçüde kısa süreli ve güvencesiz çalışma koşullarına sahip olan sektörde kayıt dışı istihdam sayısı oldukça fazla olmakla beraber örgütlü bir meslek odası yahut sendika bulunmayışı, sektöre dair veri elde etmeyi zorlaştırıyor(4). Bazı market zincirlerinin ek ücret karşılığında gerçekleştirdikleri hızlı teslimat yöntemiyle halihazırda ciddi risk altında çalışmak zorunda olan motorlu kuryeleri daha da zor duruma sokuyor. Zira birçok sipariş uygulaması müşteri memnuniyetini ölçmek adına belirli kategorilerde geri bildirimler istiyor. Bu geri bildirimlerde yer alan “hız” bölümü, motorlu kuryelerin doğrudan değerlendirildiği bir baskı mekanizması işlevi görebiliyor. Bu da siparişi hızlı ulaştırmak isteyen motorlu kuryelerin salgının yarattığı risklerin yanı sıra trafikte de kaza riskiyle karşı karşıya kalması anlamına geliyor(5).

COVID-19 pandemisi nedeniyle Evde Kal sloganı ile hayatın her alanında karşılaşır olduk. İşin yapısının elverişli olduğu ve işyeri yönetimlerince tercih edildiği durumlarda evden çalışma modellerinin uygulamaya konulması, bütünüyle uzaktan eğitimin hayata geçirilmesi ve faaliyet durdurma/karantina uygulamalarıyla sosyal hayatın büyük ölçüde durma noktasına gelmesiyle beraber evde geçirilen zaman da ciddi ölçüde arttı. Google tarafından yapılan topluluk hareketliliği araştırmasına göre dünya çapında evde geçirilen zaman yüzde 35 artarken, evde kalabilen kesimler için dışarıda gerçekleştirilen tek aktivite genellikle eczane ve marketlere uğramak oldu. Bu araştırma, pandemi ile en çok iç içe geçip onun gösterenlerinden biri olan, hastalığın yayılmaması için bireylerin hareketlerini gönüllü sınırlandırmaya onları “evde kal”maya davet eden “evde kal” sloganının, söyleme dönüşürken -yani maddi koşullarını inşa ederken- dışarıda bıraktığı gruplara odaklanıyor. Bu noktada pandemi sürecinde toplumun evde kalmasının maddi olanaklılığının gerçek malların dolaşım ve tedarikini sağlayan evde kalamayanlar aracılığıyla sağlandığı düşüncesindeyiz.

Universus Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından Temmuz-Eylül 2020 döneminde gerçekleştirilen ve Friedrich Ebert Stiftung Türkiye Temsilciliğince desteklenen “Evde Kalamayanlar: Salgın Sürecinde Çalışma İlişkileri” araştırması, COVID-19 pandemisinin belirginleştirdiği, emek piyasasında halihazırda uzaktan çalışma-çalışmama biçiminde var olan ikiliğin bir tarafındakilere, evde kalamayanlara odaklanıyor; motosikletli kuryeler ile market çalışanlarının, çalışma koşullarını, gelir durumlarını, işçi sağlığı ve güvenliği deneyimlerini, iş mücadeleleri ve anlaşmazlıklarını ve müşteri ile ilişkilerini, online anketlere ve yüz yüze görüşmelere dayanan karma bir yöntem ile soruşturuyor. Evde Kalamayanlar: COVID-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırmasının, salgın sürecinde evde kalamayanların hikayesinin çok küçük bir kısmını yansıttığı; evde kalamayanların çalışma koşullarına, gelir durumuna, güvencesizlik deneyimlerine, işçi sağlığı ve güvenliğine ve müşteri ile ilişkilerine dair çeşitli sorulara yanıt vermekle birlikte, bu araştırmanın esas olarak yeni sorulara, yeni mücadele alanlarına ve pratiklerine işaret edebileceği inancındayız.

(4) Ölümle sonuçlanan 103 motosiklet kazasının 75'ini kuryeler yapıyor. (2020). T24. Erişim adresi: <https://t24.com.tr/haber/olumle-sonuclanan-103-motosiklet-kazasinin-75-ini-kuryeler-yapiyor,855702>

(5) Yemek hızlı ulaşsın diye iki çocuk babasız kaldı. (2020). Birgün. Erişim adresi: <https://www.birgun.net/haber/yemek-hizli-ulassin-diye-iki-cocuk-babasiz-kaldi-324708>

Yöntem

Salgın sürecinde “evde kalamayanların”, bir diğer deyişle, “çağın en karmaşık yerinde duranların” hikayesini anlatmak arzusuyla yola çıktığımız bu araştırmada, üç temel çalışan grubuna odaklandık: motosikletli kuryeler, market çalışanları ve kargo firması çalışanları. Bu grupları belirlememizin en temel nedeni, üç grubun da salgın süresince çalışmayı sürdürmüş olması, evde kal(a)mamasıdır. İçişleri Bakanlığının sokağa çıkma yasaklarını belirleyen genelgelerinde istisna hükümleri kısmında istisnasız yer bulan bu grupların, medyaya ve sosyal ağlara yansıdığı biçimiyle salgın başından bu yana çalışma koşullarının ağırlaştığını gözlemledik.

Pandemi dolayısıyla uzaktan hizmet vermeye başlayan ünlü bir perakende market zincirinin çalışanlarına iş tanımlarında olmasa da ellerinde poşetlerle uzun mesafelere sipariş teslimatı yaptırması, bir motosikletli kuryenin başını uyur/dinlenir gibi motoruna dayaması, mağazanın önünde dağ gibi yığılmış siparişlerin arasında kaybolmuş kargo çalışanları... Tüm bu fotoğraflar, pandemi sürecinde bu gruplarının çalışma koşullarıyla ilgili medya ve sosyal ağlara yansımış haber ve duyumların genel bir temsilini oluşturuyor.

Evde Kalamayanlar Araştırması, başlangıçta çevrimiçi anketler yoluyla gerçekleştirilmesi düşünülen nicel bir araştırmaydı. Nicel bir araştırma olmasından dolayı da elde edeceğimiz sonuçları İstanbul iline yönelik genelleme, belirlediğimiz üç grup için salgın içerisinde net bir tablo sunma arzusundaydık. Market ve kargo çalışanlarına ulaşmak için alanda halihazırda örgütlü sendikalar büyük önem taşıyordu. Motosikletli kuryelere ise sosyal ağlardaki grupları kullanarak ya da dernekler/inisiyatifler aracılığıyla ulaşmayı planlıyorduk. Bu doğrultuda önce market ve kargo çalışanlarının örgütlendiği sendikalar ile temas kurmaya başladık. Temaslarımızda, bu araştırmayı gerçekleştirme nedenlerimizden, araştırmanın öneminden bahsettik ve sendikalardan, çevrimiçi anketimizi üyeleriyle paylaşmalarını talep ettik. Ancak, anketin ulaştırılmasından ibaret olan talebimiz çeşitli nedenlerle -neredeyse hiç- karşılık bulmadı. Bu süreçte tanışıklıklar, sosyal ağlar üzerinden kurulan ilişkilerle anketi kargo ve market çalışanlarına ulaştırmaya çalışsak da bu girişim de başarısızlıkla sonuçlandı ve bu başarısızlıklar bizi araştırmayı, metodolojisiyle birlikte yeniden ele almaya itti. Bu noktada, evde kalamayanların hikayesini evde kalamayanların kendilerine anlattırmaya karar verdik ve böylelikle nitel ağırlıklı, karma yöntemle dayalı bir araştırma tasarladık.

Tam da aynı dönemlerde, daha önce market ve kargo sektörü ile kıyaslandığında örgütsüz ve görece yeni bir alan olarak düşündüğümüz ve bu yüzden doğrudan ağlar ve inisiyatif aracılığıyla ulaşmayı planladığımız motosikletli kuryelerle, bir sendika aracılığıyla bağlantı kurduk. Eski adıyla Moto-Kur-Sen, yeni adıyla Tüm-Taşıma-İş Sendikası ile bu süreçte iletişime geçtik. Hem yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmemize imkan veren, hem de anketimizi üye ve ağlarıyla paylaşan Tüm-Taşıma-İş Sendikası ve Genel Başkan Salih Aslan, araştırmamıza ciddi ve -bizce daha mühimi- samimi bir destek verdiler.

Nitel araştırmaları merkeze aldığımız araştırmada, 16’sı motosikletli kuryelerle, 14’ü market çalışanlarıyla olmak üzere toplamda 30 yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirdik. Motosikletli kuryelerle gerçekleştirilen 2, market çalışanlarıyla gerçekleştirilen bir mülakatı verinin değerlendirilemeyecek ölçüde kısa-eksik olması dolayısıyla değerlendirme dışında bıraktık. Market çalışanlarıyla yaptığımız görüşmeler 25-40 dakika; motosikletli kuryelerle gerçekleştirdiğimiz görüşmeler 17-30 dakika arasında sürdü. 14 kuryenin, 8’iyle mesai saatleri içerisinde, 4’üyle mola/dinlenme sırasında, 2’siyle mesai sonrası grüştüğ. Çalışanlara, alışma koşulları, gelir durumu, işçi sağlığı ve güvenliği, güvencesizlik süreçleri ve müşteri ile ilişkiler ile ilgili ankette toplam 40; yarı-yapılandırılmış görüşmelerde de ortalama 10-12 soru yönelttik. Kuryelerle mesai saatleri içerisinde yaptığımız görüşmelerin yarısı 1 ila 2 kez 10 dakikadan kısa olmamak kaydıyla bölündü. Görüşmeleri tamamlamak için kuryelerin teslimatını bekledik. 2 market çalışanı ile video konferans yoluyla bir araya geldik. Temmuz ayında başlayan anketler ve yüz yüze görüşmeler yoluyla veri toplama safhası, Eylül’de; Veri analizi ve rapor yazımı 20 Aralık’ta tamamlandı.

Akademik ıktıları olan politik bir araştırma olarak gördüğümüz Evde Kalamayanlar: COVID-19 Günlerinde alışma İlişkileri Araştırmasının, salgın sürecinde evde kalamayanların hikayesinin çok küçük bir kısmını yansıttığı; evde kalamayanların çalışma koşullarına, gelir durumuna, güvencesizlik deneyimlerine, işçi sağlığı ve güvenliğine ve müşteri ile ilişkilerine dair çeşitli sorulara yanıt vermekle birlikte, ortaya yeni sorular da attığı düşünceyiz.

Günbegün COVID-19

11 Mart

Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca Türkiye'deki ilk koronavirüs (COVID-19) vakasının tespit edildiğini gece yarısı saat 00:30'da düzenlediği basın toplantısıyla duyurdu. Bakan Koca, akşam saatlerinde yüksek ateş ve öksürük şikayetiyle hastaneye başvuran erkek bir vatandaşın test sonuçlarının pozitif çıktığını belirtti.

12 Mart

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başkanlığında kabine üyelerinin ve ve Cumhurbaşkanlığı "Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu" üyelerinin de katıldığı beş saat süren toplantıda COVID-19'a karşı alınacak tedbirler görüşüldü.

Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın alınan kararları kamuoyuyla paylaştı:

16 Mart tarihinden itibaren ilkökul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitime 1 hafta, üniversite eğitimine ise 3 hafta ara verilecek.

23 Mart tarihinden itibaren eğitime "televizyon ve internet üzerinden" uzaktan eğitim olarak devam edilecek.

Spor müsabakaları Nisan ayının sonuna kadar seyircisiz oynanacak.

Kamu çalışanlarının yurt dışına çıkışları ancak özel izinle gerçekleşecek.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yurt dışı ziyaretleri ertelenecek.

Market Çalışanları

"Kim güvende hissediyor ya? Ben hissetmiyorum. Geleceği kapkaranlık bir nokta olarak görüyorum."

Bakan Koca, kendisine ait Twitter hesabından açıklama yaparak gözlem altına alınan ilk hastanın yakını olan bir kişide de COVID-19'un tespit edildiğini açıkladı. Yine akşam saatlerinde yapılan yeni açıklama ile gözlem altına alınan ilk hastanın ailesindeki üç kişinin daha COVID-19 taşıdığı tespit edildiği bildirildi. Bununla birlikte Türkiye'deki onaylanmış vaka sayısı beşe yükseldi.

14 Mart

Fahrettin Koca, umreden yeni dönmüş bir kişide de COVID-19'un varlığının tespit edildiğini paylaştı, böylece Türkiye'de görülen resmi vaka sayısı 6'ya yükseldi.

15 Mart

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 16-30 Mart tarihleri arasında bakanlığa bağlı olan kütüphanelerin kullanıcıların hizmetine kapatılmasına ve planlanan tüm etkinliklerin iptaline karar verildi. Gençlik ve Spor Bakanlığınca yapılan açıklamaya göre umreden dönen 10.330 kişiden 5392'si Ankara'daki, 4938'i ise Konya'daki devlet yurtlarında karantina altına alındı. İçişleri Bakanlığınca 16 Mart tarihi itibarıyla pavyon, disko, bar ve gece kulüplerinin geçici olarak kapatılacağı açıklandı.

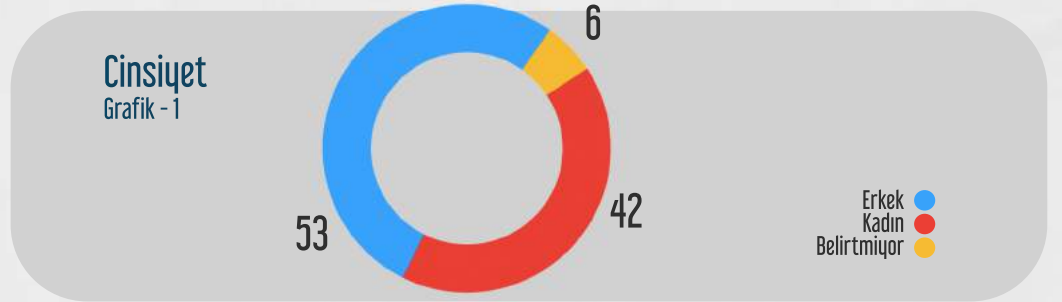
16 Mart

Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş tarafından, cuma namazı da dahil olmak üzere camilerde cemaat hâlinde namaz kılınmasına ara verildiği fakat ezanların okunacağını ve camilerin açık bulunacağı duyuruldu.

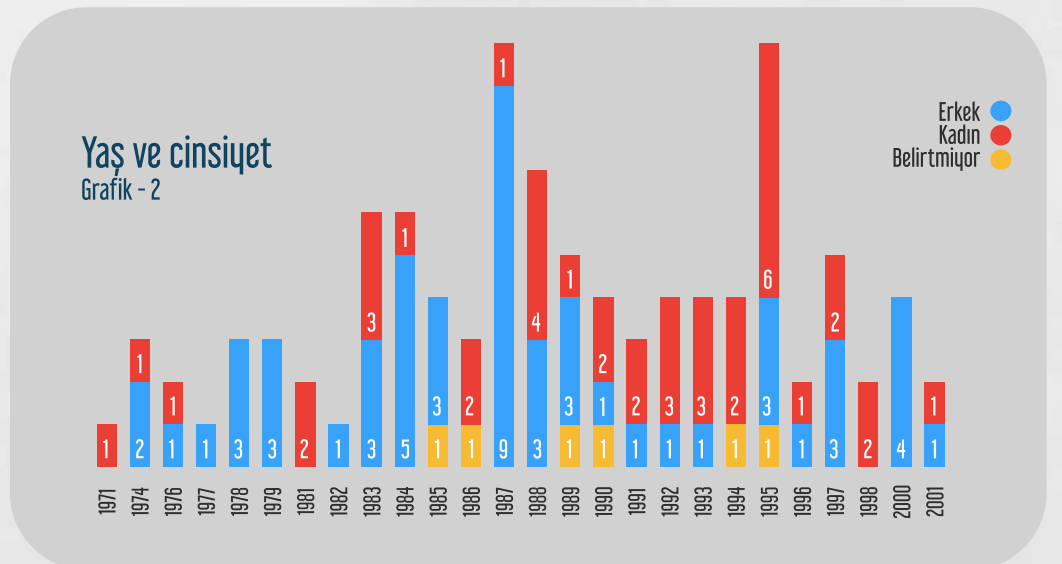
Araştırma dahilinde İstanbul'da çalışan ve ikamet eden market çalışanlarıyla 13 yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin 10'u yüz yüze, 3'ü telefonla gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmelere ek olarak, gruba ilişkin genel bir fikir vermesi amacıyla Survey 123 programı kullanılarak oluşturulan toplam 101 online anket yapılmıştır. Anket içerisindeki soru dağılımı COVID-19 sürecinde market çalışanlarının yaşadığı güvencesizlik deneyimlerini beş ana başlık üzerinden ele almaktadır.

Profil Bilgileri

Anket katılımcıların 53'ü erkek 42'si kadın iken, 6 kişi cinsiyet sorusuna yanıt vermemeyi tercih etmiştir. Yüz yüze görüşmelerde de cinsiyet dağılımı 7 erkek, 4 kadındır.

Doğum yılı ve cinsiyet verileri bir arada değerlendirdiğinde 30-40 yaş aralığı ankete en çok katılım gösteren yaş grubu olmuştur (20 kişi). Bu yaş grubunu 20-30 yaş aralığında bulunan katılımcılar izlemektedir.

İçişleri Bakanlığınca yayımlanan genelge ile, sinema, konser salonu, düğün salonu, kafe, kahvehane, masaj salonu, spor salonu gibi çeşitli mekânların geçici bir süreyle kapatılacağı bildirildi.

17 Mart

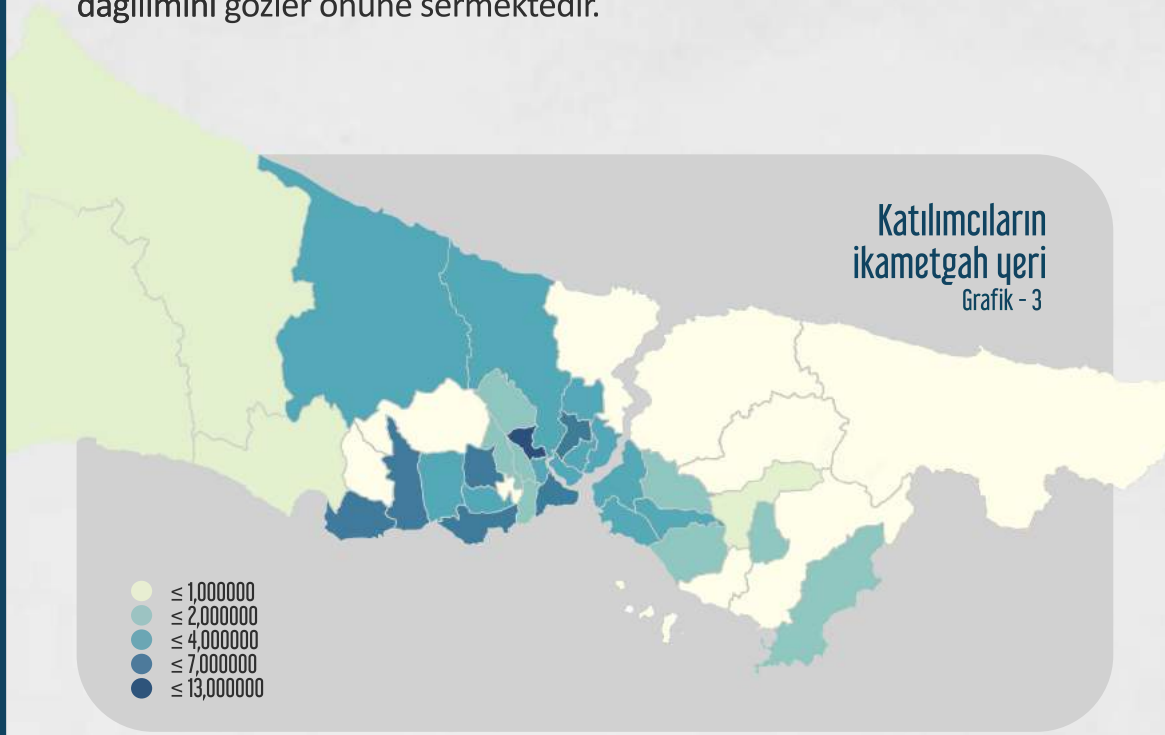
Bakan Koca tarafından karantinaya alınan Çin temaslı 89 yaşındaki bir hastanın hayatını kaybettiği, bugün tanı konulan 51 kişi ile toplamda vaka sayısının 98'e çıktığını açıkladı.

18 Mart

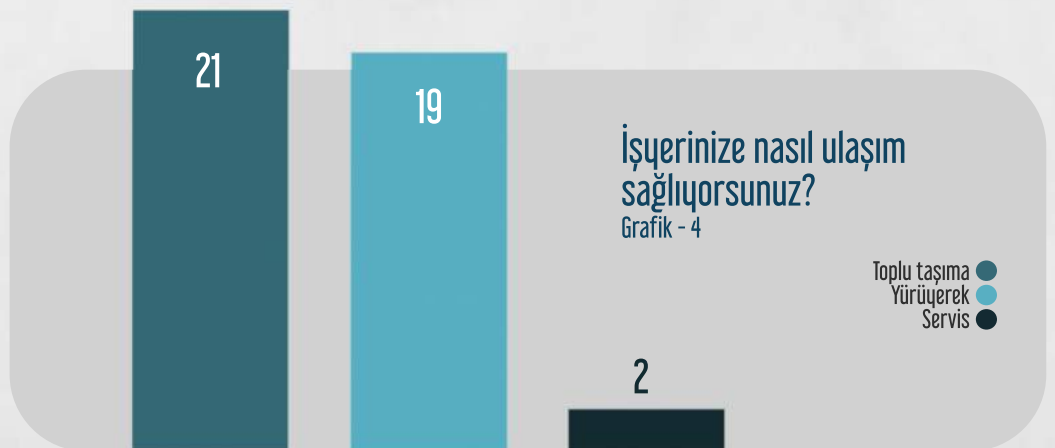
Çankaya Köşkü'nde, Koronavirüsle mücadele kapsamında Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Politikaları Kurulu ile Sağlık ve Gıda Politikaları Kurulu üyeleri, bakanlar, kamu kurum ve kuruluşların yöneticileri, AKP'li yöneticiler ile kimi sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin de katılımıyla "Koronavirüsle Mücadele Eş Güdüm Toplantısı" yapıldı. Bakan Koca'nın kendisine ait Twitter hesabından 61 yaşındaki bir hastanın hayatını kaybettiğini ve vaka sayısının 191'e çıktığı duyuruldu.

Türk Tabipleri Birliği, TTB Uzmanlık Dernekleri, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Türk Klinik Mikrobiyoloji ve İnfeksiyon Hastalıkları Derneği, Türk Toraks Derneği, Türk Yoğun Bakım Derneği tarafından COVID-19 salgını ile ilgili gelişmeleri değerlendirmek amacıyla 17 Mart'ta yapılan toplantının sonucunu açıkladı ve şeffaflık çağrısı yapıldı. Bildiride pandeminin, sağlık çalışanları ve hastalar açısından önemli tehlikeleri getirdiği;

Mekânsal açıdan bakıldığında ankete 39 ilçesi bulunan İstanbul'un 33 ilçesinden online katılım sağlanmıştır. Ankete katılım sağlayanlar içerisinde mekân konusunda en fazla yoğunluğun bulunduğu ilçe Gaziosmanpaşa olmuştur. Hem ikamet yeri sorusuna hem de iş yeri sorusuna en fazla yanıtın bu ilçeden geldiği görülmüştür. (13 kişi). Anketin İstanbul'un ilçelerine göre dağılımı düşünüldüğünde ortalama bir ilçeden 3 yanıt alınmıştır. Bu durum anketin homojen dağılımını gözler önüne sermektedir.

İş yerine nasıl erişim sağlandığı sorusuna toplam 42 kişi katılım göstermiştir. 21 kişi toplu taşıma kullandığını belirtirken 19 kişi de yürüyerek işine ulaştığını söylemiştir. İkamet, iş yeri lokasyonu ve erişim modu bir arada düşünüldüğünde market çalışanlarının çalıştıkları lokasyona yakın bir ikamet yeri seçtikleri sonucu çıkarılabilir.

bilgilendirme ve önlemler konusundaki eksikliklerin karmaşaya yol açtığı, ilaç kullanımı ve testlere ulaşım gibi çeşitli konulardaki yetersiz bilgilendirmelerin pandemi ile mücadeleyi güçleştirdiği tespiti vurgulandı.

19 Mart

Bakan Koca, 15 Mart 2020'de hayatını kaybeden eski Kara Kuvvetleri Komutanı Aytaç Yalman'ın ölüm sebebinin COVID-19 olduğunu belirtti. Böylelikle Türkiye'de koronavirüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısı 3'e çıktı. Diyanet İşleri Başkanlığı il müftülüklerine gönderilmek üzere genelge yayımlayarak daha önce alınan tedbirlerle ilgili oluşabilecek olumsuzlukların önüne geçmek maksadıyla cuma günü ve kamil gecesini camilerin kapalı tutulacağını ve cuma namazı için sela okunmayacağını bildirdi. Bakan Koca kendisine ait Twitter hesabından yayımladığı mesajında 85 yaşındaki bir kadın yurttaşın daha yaşamını yitirdiğini ve 168 kişinin daha COVID-19'a yakalandığını açıkladı. Toplam vaka sayısı 359 olurken, ölen kişi sayısı 4'e çıktı. Bakan Koca, ayrıca sağlık çalışanlarına destek amacıyla, sağlık çalışanlarının üç gün boyunca saat 21:00'de alkışlanması için çağrı yaptı.

20 Mart

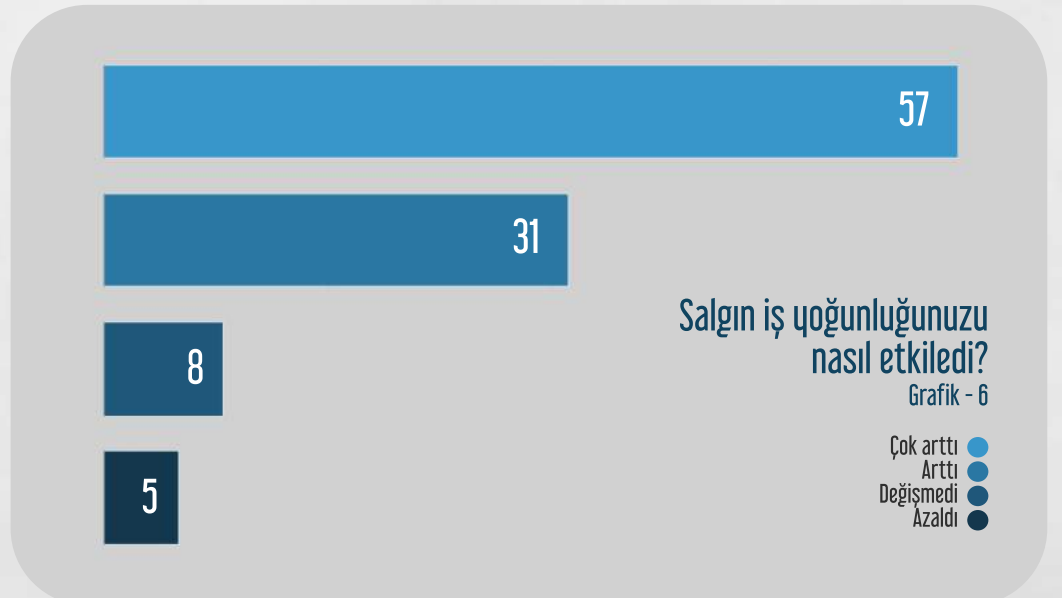
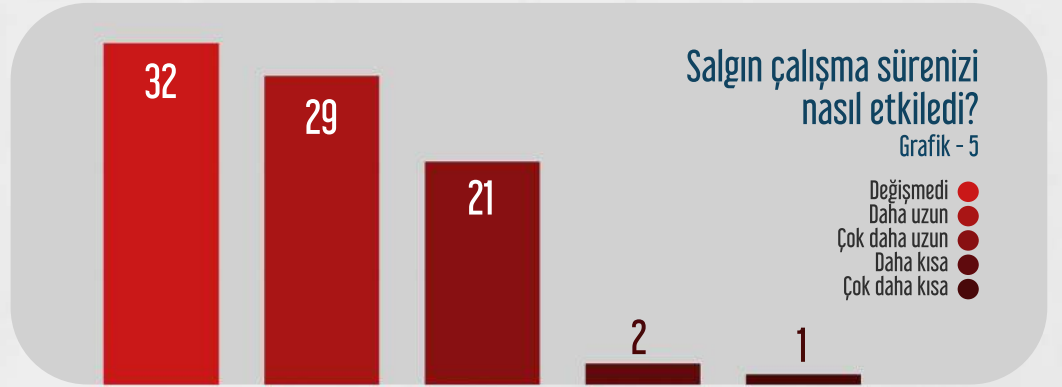
Yayımlanan Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle her türlü bilimsel, kültürel, sanatsal ve benzeri toplantılar ve aktiviteler Nisan ayı sonuna kadar ertelendi.

1.Bölüm

Çalışma koşulları

Daha uzun, daha yoğun.

COVID-19 salgınıyla birlikte, market çalışanlarının iş yoğunluğunun arttığı ve çalışma saatlerinin uzadığı kabulü ile araştırma başlatılmıştır. Yapılan görüşmeler ve anket sonuçları tahmin edilebilecek bu varsayımı kısmen doğrulamıştır. Ankette "salgın çalışma sürenizi nasıl etkiledi?" sorusuna yanıt veren 101 kişinin, 48'i "çalışma sürem değişmedi" derken, 50'si daha uzun çalışıyorum yanıtını vermiştir. Hemen ardından yönelttiğimiz "salgın iş yoğunluğunuzu nasıl etkiledi?" sorusuna ise, yanıt verenlerin 57'si çok arttı, 31'i ise arttı cevabını vermiştir. Yalnızca 8 katılımcı çalışma yoğunluğunun değişmediğini, 5 kişi ise de çalışma yoğunluğunun azaldığını belirtmiştir. Bulgulardan hareketle, çalışma süresinin ve çalışma yoğunluğunun market çalışanları için salgın sürecinde arttığını; çalışma süresinin değişmediği durumlarda da çalışma yoğunluğunun arttığı ifade edilebilir.

İnsan Hakları Derneği,
Türkiye İnsan Hakları
Vakfı, Özgürlük için
Hukukçular Derneği,
Çağdaş Hukukçular
Derneği, Sağlık ve Sosyal
Hizmet Emekçileri
Sendikası, Ceza İnfaz
Sisteminde Sivil Toplum
Derneği, Covid-19 Salgını
ve Hapishanelerde
Acilen Alınması Gereken
Önlemler konusunda bir
bildiri yayımladı.
Bildiride yaşlı ve hasta,
çocuk, hamile, çocuklu
tutukluların saliverilmesi
ve karantina
uygulamaları ile
mahpusların sağlık
durumları konusunda
başta aile ve avukatları
olmak üzere
kamuoyunun düzenli
olarak
bilgilendirilmesinin
zorunluluğu gibi
maddeler yer aldı.
Balıkesir, Konya ve
Malatya'da 65 yaş
üstünün ücretsiz toplu
ulaşım hakları geçici
olarak durduruldu.
Sağlık Bakanlığı'nın
yayımladığı genelgeyle
tüm özel ve vakıf
hastaneleri pandemi
hastanesi ilan edildi.

21 Mart

Tarım ve Orman
Bakanlığı bahçe, park ve
mesire alanlarında
mangal yakılmasını
yasakladı.
Ankara, Antalya ve
İzmir'de 65 yaş üstünün
ücretsiz toplu ulaşım
hakları geçici olarak
durduruldu.
İçişleri Bakanlığı, 81 il
valiliğine gönderdiği
genelgeyle asker
uğurlama törenlerinin
geçici süreyle
durdurulduğunu bildirdi.
Ayrıca berber, kuaför ve
güzellik merkezlerinin
faaliyetlerinin saat 18.00
itibarıyla durdurulacağı
açıklandı. Bakanlık gece
yarısından itibaren
lokanta, restoran,
pastane vb. işyerlerinin
müşterilerin oturmasına
müsaade edilmeyecek
şekilde sadece gel-al ve
paket servis şeklinde
hizmet vereceğini;

Araştırma kapsamında derinlemesine görüşme gerçekleştirilen katılımcı Hamit (22), zincir bir marketin Sultangazi'deki küçük şubesinde yönetici olarak çalışmaktadır. Kendisine görüşme öncesi salgın sürecinde neler yaşadığı sorulduğunda “yoğunluk, aşırı yoğunluk, sürekli bir yoğunluk, milletin alım gücü 35’ken 70’lere çıktı. Kasadayken sürekli yoğun kuyruk var” demiştir. Hamit’in henüz görüşmeye başlarken kurduğu iki kısa cümlede dört kez kullandığı “yoğunluk” sözcüğü, market çalışanlarının salgının başından bu yana çalışma koşullarının ağırlığını en iyi gösteren ifadelerden biri olmuştur. Diğer görüşmecilerimiz de müşterilerin salgınla birlikte bilinçsizce, panik halinde alışveriş yaptığını ve buna bağlı olarak sepet yoğunluğunun (bir müşterinin sepetindeki ortalama ürün miktarı) arttığını tekrarlamışlardır. Zincir bir süpermarketin Bakırköy’deki büyük bir şubesinde yönetici olarak çalışan katılımcı Kudret (38), mesai saatlerinin uzadığını doğrulamaktadır:

“Salgının başında hükümetin ilan ettiği hafta sonunu kapsayan sokağa çıkma yasaklarının ardından 6 gün olan mesainin bir günü boşa düştü gibi oldu; o bir gün de hafta içi 5 güne dağıtıldı. Böylece günlük mesai saatlerini uzattılar. Hem sepet yoğunluğu hem de müşteri yoğunluğu ciddi derecede arttı.”

Müşteri yoğunluğunun artması, tüm market çalışanlarının iş yoğunluğunu artırsa da marketin temizliğinden sorumlu çalışanların iş yoğunluğu görece daha fazla artmaktadır. Bahçelievler’de bir süpermarketin büyük bir şubesinde temizlik görevlisi olarak çalışan katılımcı Deniz (31) bu durumu şöyle ifade ediyor:

“Pandemi öncesinde 8,5 saatlik mesai saatleri ilk önce 9 saate, daha sonra yoğunluğun artmasıyla 10 saate çıktı ve ardından yeniden normal mesai saatlerine döndü. Temizlik görevlisi olduğumdan mesai saatleri değişmese de daha çok çalışıyorum. Market zincirinin kendi personelinin yükü 1 kat artıyorsa benimkisi 5 kat artıyor.”

İş yoğunluğuna ve çalışma süresine ek olarak ilk bölümde yer alan sorulardan biri de salgının dinlenme sürelerini etkileme durumudur. Ankete katılanların yarısı mola sürelerinin salgınla birlikte değişmediğini; diğer yarısı ise kısaldığını belirtmiştir. Anket katılımcılarından 33 kişi günlük mola süresinin 15-30 dakika arasında değiştiğini; 32 kişi ise 1 saat ve üzeri mola süresinin bulunduğunu belirtmiştir. 15 dakikadan az mesai yapan 13 kişi; 31-59 dakika arası mola süresi bulunan ise 23 kişi bulunmaktadır. Çalışma saatlerinin uzun olduğu düşünüldüğünde anket katılımcılarının çoğunluğunun gün içerisinde 15-30 dakika arası mola veriyor olması çalışma koşullarının ağırlığının bir göstergesi olabilir.

Salgın sürecinde market çalışanlarının ortalama 9,55 saat çalıştığı görülmektedir. Çalışma koşullarına ilişkin sorular içerisinde “sizden daha fazla mesaiye kalmanız bekleniyor mu?” sorusu da katılımcılara yöneltilmiştir. Yanıt verenlerin 51’i bu soruya “evet” yanıtını verirken, yalnızca 22 kişi “hayır” yanıtını vermiştir.

65 yaş ve üstü, ayrıca kronik rahatsızlığı olan kişilerin ikametlerinden dışarı çıkmalarının; park, bahçe gibi açık alanlarda dolaşmalarının sınırlandırıldığını açıkladı.

22 Mart

Cumhurbaşkanlığı kararıyla nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç tüm icra ve iflas takipleri 30 Nisan'a kadar durduruldu. İçişleri Bakanlığı, yayımladığı genelgeyle başta doktorlar olmak üzere sağlık çalışanları, belediye başkanları, kurum il müdürleri, sosyal hizmet kuruluşları görevlileri, kamu görevlileri/kamu hizmeti yürütenler ile eczacıların 65 yaş ve üstüne getirilen sokağa çıkma yasağından muaf tutulduğunu açıkladı. Türkiye Bankalar Birliği'nin bankalara yaptığı öneri üzerine birçok banka çalışma saatlerinin 23 Mart 2020'den itibaren 12.00-17.00 arası olacağını açıkladı. Bakan Koca, kendisine ait Twitter hesabından yayımladığı mesajında yeni 289 vakanın bulunduğunu, 9 kişinin ise hayatını kaybettiğini, yapılan test sayısının toplam 20 bin 345'e ulaştığını açıkladı. Bu rakamlar karşısında toplam vaka sayısı 1236'ya çıkarken hayatını kaybedenleri sayısı da 30'a ulaştı. Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan genelgeyle kamu kurum ve kuruluşlarında; dönüşümlü, esnek ve uzaktan çalışmaya geçildi.

23 Mart

İstanbul Kapalıçarşı'nın 10.00-16.00 saatleri arasında açık kalması ve giriş çıkışların sadece iki kapıdan kontrollü olarak yapılmasına karar verildi. Bakan Koca düzenlediği basın toplantısında Çin'den virüse iyi geldiği

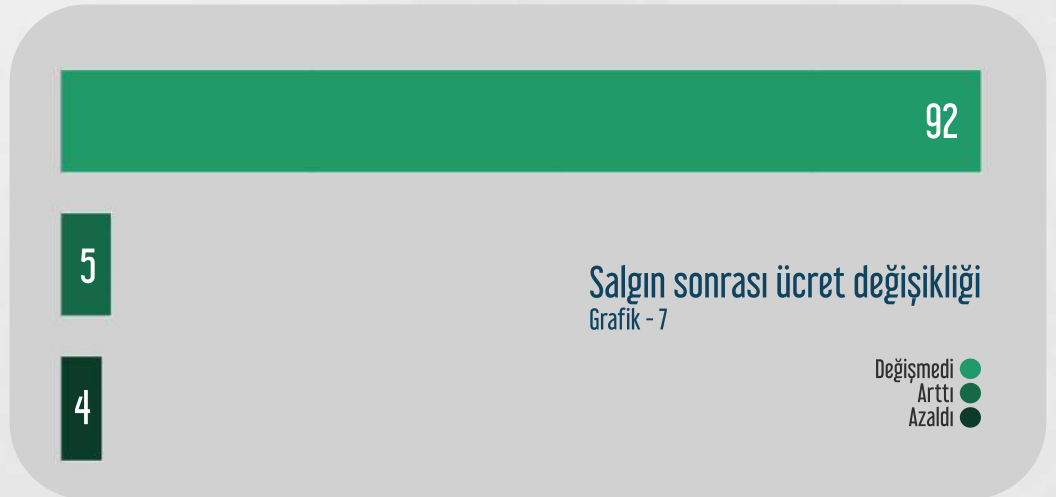
2.Bölüm

Pandemide gelir

Market de kazandı, herkes kazandı. Bir biz kazanamadık.

COVID-19 pandemisi ile birlikte evde kalmanın bireyler için en hayati sonuçlarından biri olası gelir kaybıdır. İçişleri Bakanlığının 16 Mart 2020 tarihinde yayımladığı genelge ile vatandaşların çok yakın bir mesafede bir arada bulunarak hastalığın bulaşma riskini arttıracığı gerekçesiyle çeşitli iş alanlarında (1) faaliyetin "bir süreliğine" durdurulmasına karar verilmiştir. Bu genelgenin ardından 149 bin 382 işyerinin geçici olarak kapatıldığı Bakanlıkça ifade edilmiştir. Bu tarihe kadar, kapatılan işyerlerinin çalışanlarını merkeze alan bir araştırmaya literatür taraması aşamasında rastlanmamıştır. Çalışanların gelir kaybının ne düzeyde olduğu, gelir kaybıyla nasıl başa çıktıkları, ücretsiz izin ödeneğine ilişkin algı ve deneyimleri araştırmamızda sorulması gereken önemli hususlar olarak belirlenmiştir.

Evde kalabilenlerin gelir kaybıyla yüzleştiği COVID-19 pandemisi sürecinde, evde kalamayanların da daha yoğun ve daha uzun çalışmalarına karşın ücretlerinde bir değişiklik meydana gelmediğini gözlemlenmiştir. Market çalışanlarına yönelttiğimiz "salgın ile birlikte ücretinizde bir değişiklik meydana geldi mi?" sorusunu yanıtlayan 101 kişinin 92'si "hayır" yanıtını verirken; 3 kişi ücretinin arttığını, 6 kişi ise azaldığını ifade etmiştir. Hemen ardından yönelttiğimiz "salgın sürecinde ücretsiz izne çıkarıldınız mı?" sorusuna ise 101 kişinin 92'si "hayır" yanıtını verirken; 5 kişi ücretinin arttığını, 4 kişi ise azaldığını ifade etmiştir. Market çalışanlarının ücretsiz izin süreleri 6-14 gün arasında değişiklik göstermektedir.

(1) İçişleri Bakanlığınca 16 Mart 2020 tarihinde faaliyeti durdurulan iş alanları şöyle: tiyatro, sinema, gösteri merkezi, konser salonu, nişan/düğün salonu, çalgılı/müzikli lokanta/kafe, gazino, birahane, taverna, kahvehane, kıraathane, kafeterya, kır bahçesi, nargile salonu, nargile kafe, internet salonu, internet kafe, her türlü oyun salonları (atari, playstation vb.), her türlü kapalı çocuk oyun alanları (AVM ve lokanta içindekiler dahil), çay bahçesi, denek lokalleri, lunapark, yüzme havuzu, hamam, sauna, kaplıca, masaj salonu, SPA ve spor merkezleri.

belirtilen bir ilaç (Favipiravir) getirildiğini ve yoğun bakımdaki hastalara uygulanmaya başlandığını açıkladı. Ayrıca Koca, sağlık çalışanlarına 3 ay boyunca ek ücretin ödeneceğini duyurdu.

24 Mart

İçişleri Bakanlığı, yayımladığı genelgeyle marketlerin 09.00-21.00 arası hizmet vereceğini, aynı anda alışveriş yapacak müşteri sayısının müşteriye hizmet sunulan toplam alanın azami onda biri kadar olabileceğini açıkladı. Ayrıca şehir içi ve şehirler arası ulaşım yapan toplu taşıma araçlarının kapasitesinin %50'si oranında yolcu kabul edebileceği açıklandı. Bakan Koca kendisine ait Twitter hesabından yayımladığı mesajında yeni 343 tanının olduğunu ve 7 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Toplam vaka sayısı 1.872'ye, ölüm sayısı 44'e çıktı.

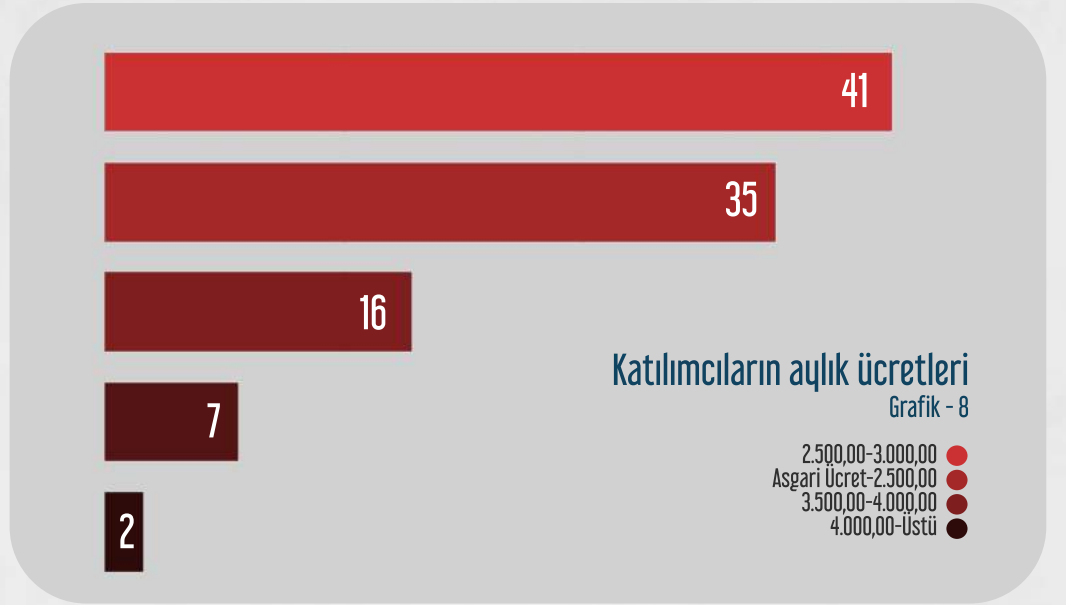
25 Mart

Bakan Koca ve Bakanı Selçuk'un ortak düzenlediği basın toplantısında; okulların 30 Nisan'a kadar tatil edildiği, yoğun bakımdaki mevcut hasta sayısının 136 olduğu ve 60 yaş üzerindeki 2 hastanın taburcu edildiği ve bundan böyle Türkiye'de bulunan vakalarla ilgili verilerin dijital ortamda yayımlanacağı belirtildi. Bakan Koca kendisine ait Twitter hesabından yayımladığı mesajında yeni 561 tanının olduğunu, 15 kişinin de hayatını kaybettiğini açıkladı. Toplam vaka sayısı 2.433'e, ölüm sayısı 59'a çıktı.

26 Mart

Ticaret Bakanlığı'nın kararıyla solunum cihazlarının ihracı izne bağlandı.

Daha uzun ve daha yoğun çalışmalarına karşın ücretleri değişmeyen market çalışanlarına mevcut gelir düzeyleri sorulmuştur. Aylık ücretiniz hangi aralıktadır sorusuna yanıt veren 101 kişiden 35'i asgari ücret aldığını, 41'i ise 2500-3000 TL aralığında ücret aldığını belirtmiştir. Ayrıca çalışanların yalnızca 9'unun ücretinin 3500-4000 TL aralığında olduğu görülmüştür. Düşük ücret düzeyinin yanı sıra, "ücretiniz dışında bir geliriniz var mı?" sorusuna yanıt veren 101 kişinin 96'sı "hayır" yanıtını vermiştir.

Aynı ücretle, daha uzun ve yoğun çalışmanın olduğu çalışma koşulları, bizi çalışanların ücretlerinin adilliğine ilişkin tutumlarını da öğrenmeye itti. Beklenileceği üzere, "aldığınız ücreti adil buluyor musunuz" sorusuna yanıt veren 99 kişinin, 79'u hayır, 10'u kısmen, 10'u da evet yanıtını verdi. Fatih'te mahalle süpermarketinde 6 yıldır çalışan Muzaffer (25), de salgın sürecinde "işlerin iyi olduğunu" vurgulamış, daha yoğun çalıştıklarını ancak bunun ücret karşılığını olmadığını belirtmişti:

"Pandemi sürecinde işler çok iyiydi, kötü değildi ama bu beni olumlu etkilemedi ki. Çalıştığım iş aslında o para değil. Kendini riske atıyorsun, o sıkıntıya girdiğini düşün, kendi hayatını değil aileni de riske atıyorsun, aldığın para onun karşılığı hiç değil."

TÜBİTAK ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından geliştirilen COVID-19 Türkiye Web Portalı kullanıma sunuldu. İçişleri Bakanlığı, yayımladığı genelgeyle büyükşehir, il, ilçe, belde belediyeleri ve mahalli idare birlikleri meclisleri ile il genel meclislerinin nisan, mayıs ve haziran aylarındaki toplantılarını erteledi. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, yaptığı açıklamada hükümetten İstanbul için kontrollü bir sokağa çıkma yasağı çalışması beklediklerini açıkladı. Bakan Koca kendisine ait Twitter hesabından yayımladığı mesajında yeni 1196 tanının olduğunu, 16 kişinin daha yaşamını yitirdiğini duyurdu. Toplam vaka sayısı 3629 olurken, ölümler 75'e çıktı.

27 Mart

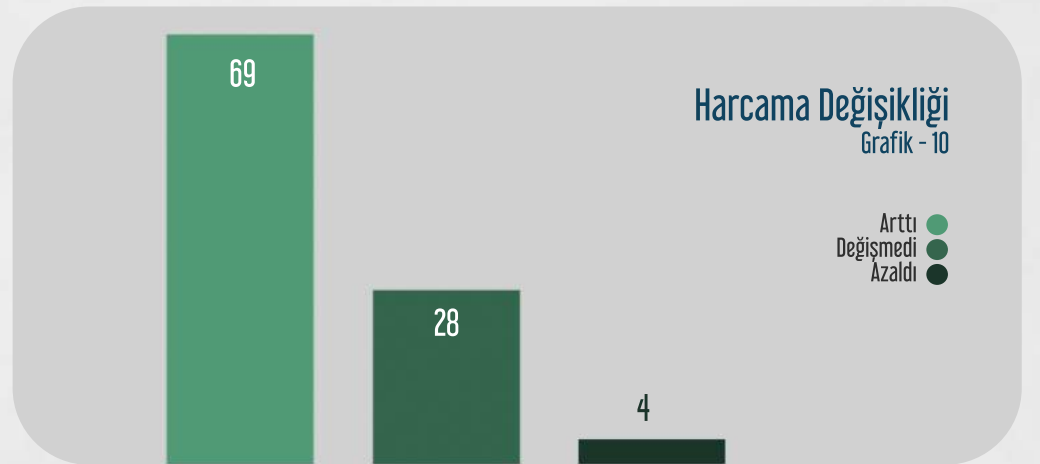
Türkiye'de tek cuma namazı Diyanet'in belirlediği sınırlı sayıda kişiyle Beştepe Millet Camisi'nde kılındı. Sağlık Bakanlığı'nın tavsiyesiyle Rize'nin Kendirli Beldesi ve beldeye yakın Yeniselimiye, Beştepe, Esentepe ve Maltepe köyleri COVID-19 vakalarının önüne geçebilmek için karantına altına alındı. Kamu ve özel sağlık çalışanlarının üç ay boyunca görevlerinden ayrılamayacakları açıklandı. 27 Mart'ta toplanan Bilim Kurulu sonrası açıklamalarda bulunan Bakan Koca, 42 kişinin iyileştiğini, 241'i entübe durumda olmak üzere 341 kişinin yoğun bakımda olduğunu, son 24 saatte 2 bin 69 pozitif vaka tespit edildiğini ve 17 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylece toplam vaka sayısı 5698'e, hayatını kaybedenlerin sayısı ise 92'ye yükseldi.

Zincir bir marketin Sultangazi'deki küçük şubesinde yönetici olarak çalışan Hamit de Muzaffer ve diğer tüm katılımcıların bir noktada vurguladığı "adaletsizliği" yinelemektedir:

Araştırmacı: "Sizce çalışmanız karşılığında adil bir ücret alıyor musunuz?"
Hamit: "Hayır, hiç değil. Hastane çalışanları çok alıyor. Biz hayvan gibi çalıştık, böyle bir şey alabilirdik biz de. Market de kazandı, herkes kazandı, bir biz kazanamadık. Daha çok sömürüldüm."

Gelirimiz değil, harcamalarımız yükseldi

Pandemi ortamında gelir durumuna ilişkin araştırılan diğer önemli noktalardan biri harcamalar olmuştur. Salgının ilk günlerinde gerek kendi pandemi deneyimlerimiz üzerinden gerekse medyaya yansıdığı biçimiyle temel tüketim maddelerine olan talebin arttığı gözlemlenmiştir. Panik, korku ve belirsizlik, bireylerin tüketim alışkanlıklarını etkilemektedir. Sosyal ağlarda karşılaştığımız, odaları gıda ve temizlik maddeleriyle tıka basa dolmuş evlerin fotoğrafları bu panik halinin en iyi göstergelerinden biri olmaktadır. Çoğunluğunun tek geliri aylık ücret olan market çalışanlarının da salgın sürecinde harcamalarının arttığı gözlemlenmiştir. "COVID-19 salgını, harcamalarınızı ne yönde etkiledi?" sorusuna yanıt veren 101 katılımcının 69'u harcamalarının arttığını söylerken; yalnızca 28 kişi harcamalarının değişmediğini, 4 kişi ise azaldığını ifade etmiştir. Salgın sürecinde harcamaları artan, ancak tek geliri olan ve aylık ücret skalası değişmeyen market çalışanlarının, artan harcamalarla önceki tasarruflar ve borçlanma olmak üzere iki esas yolla başa çıkmaya çalıştığı görülmüştür.

Salgının tüketimi artırıcı etkisinin yanı sıra tüketim alışkanlıklarını da değiştirdiği söylenebilir. Fatih'in işlek bir caddesinde süpermarkette çalışan Rıza (36), bu değişimi şöyle anlatmıştır:

"Biz normalde cips içecek falan satardık, -salgınla birlikte- insanlar daha çok ana tüketim malzemelerine yöneldiler. Kıstı insanlar zevk veren ürünleri. Zeytin, peynir, ekmek satışları daha çok oldu. Önemli tüketim ürünlerine kaldı. Sucuk mucuk bile gitmedi mesela. Fatih'te oturan adam, Eminönü'nde balıkçıda çalışan adam, kirayı kısıyor, elektriği kısıyor, boğazımdan ne kısarsam kar o mantıkla yürüyor."

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan açıklamalarda bulundu. Açıklamalarında yurtdışı uçuşların tamamen sona erdirildiği, şehirler arası ulaşımın valilik iznine bağlandığı ve piknik alanı, orman, ören yerleri gibi mekanların hafta sonunda kapalı olacağını belirtti.

28 Mart

Türk Hava Yolları iç hat seferlerinin sadece İstanbul ve Ankara'dan bazı büyük şehirlere olacak şekilde sınırlandırıldığını açıkladı. Ulaştırma Bakanı Mehmet Cahit Turhan görevinden alındı, yerine Adil Karaismailoğlu atandı. Şehirlerin giriş çıkış noktalarında sürücü ve yolculara ateş ölçümü yapılmaya başlandı. İçişleri Bakanlığının yayımladığı genelgeyle yurt içi hava yolu ulaşımına "Seyahat İzin Belgesi" şartı getirildi. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, yeni 1704 vakanın olduğunu, 16 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı. Böylelikle toplam vaka 7402'ye yükselirken, ölüm sayısı 108 oldu. Bu zamana kadar yapılan toplam test sayısı ise 55464 oldu.

29 Mart

İçişleri Bakanlığı yayımladığı genelgeyle gece yarısından itibaren İstanbul, Ankara ve İzmir'de ticari taksilerin plakasının son hanesine göre tek-çift olarak sınırlamaya gidileceğini açıkladı. Diğer iller için karar valilere bırakıldı. İstanbul ve Ankara valiliklerinin aldığı kararlar çocukların pazar ve marketlere girişleri yasaklandı.

30 Mart

Cumhurbaşkanlığı kabinesi ilk kez telekonferans yöntemiyle toplandı. Toplantının ardından açıklamalarda bulunan

Bahçelievler'deki görüşmecimiz Deniz ise vakaların açıklandığı ilk günlerde müşterilerin "deli gibi" alışveriş yaptığını, "markette makarna, konserve bırakmadıklarını" belirtmiştir. Özetle diğer görüşmeciler de market müşterilerinin salgının başında tüketiminin hem yoğunluk hem de biçim olarak değiştiğini, sağlık krizinin yarattığı panik ve belirsizliğin, kendisini gıda ve temizlik maddeleri üzerinde gösteren bir gerekli gereksiz ayrımı ortaya çıkardığını belirtmişlerdir.

3.Bölüm

İşyeri Anlaşmazlıkları ve Mücadeleleri

Evde Kalamayanlar Araştırması kapsamında üzerinde durduğumuz temel meselelerden biri işyeri mücadeleleriydi. Araştırma boyunca gözlemlenen daha uzun ve yoğun çalışma süreleri iken buna karşın ücret gelirinin değişmemesi ve/veya fazla mesai ücretlerinin ödenmemesi gibi durumların risk ortamında çalışmayı sürdüren market çalışanları ile işyeri yönetimi arasındaki mücadeleleri arttırması olasılığından hareketle anket katılımcılarına "salgın ile birlikte işveren/işyeri yönetimi ile yaşadığınız anlaşmazlıklar arttı mı?" sorusu yöneltmiştir. Bu soruya yanıt veren 95 katılımcının, 36'sı evet, 24'ü kısmen cevabını vermiştir. Katılımcıların 35'i ise salgının anlaşmazlıkları arttırmadığını söylemiştir. İkinci olarak yönelttiğimiz "bu süreçte işveren/işyeri yönetimi tarafından bir haksızlığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?" sorusuna ise 51 katılımcı evet, 34 katılımcı hayır yanıtını vermiştir.

Ardından, çalışanlar ile işveren/işyeri yönetimi arasındaki işyeri anlaşmazlıkları ve mücadelelerin kendilerini nasıl somutladığını, çalışanların taleplerinin ve işyeri yönetiminin bu taleplere verdiği karşılığın ne olduğunu anlamak üzere sorular yöneltmiştir. Bunların ilkinde, aşağıdaki Grafik-11'de görüleceği üzere katılımcılardan salgın sürecinde karşılaştıkları durumları işaretlemeleri istenmiştir. Önceki bölümlerde de tekrarladığımız üzere, market çalışanlarının salgın sürecinde en çok fazla mesai ücretin ödenmemesiyle karşılaştığı tespit edilmiştir. Hiçbir katılımcının "ücretim ödenmedi" demezken "bu durumlarla karşılaşmadım" diyen 64 katılımcının varlığı, araştırma sürecinde karşılaşılan görece olumlu çıktılardan başında gelmektedir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, 41 yerleşim biriminin karantina altında olduğunu ve "Biz Bize Yeteriz Türkiye" adında bir bağış kampanyası başlatıldığını açıkladı. Kampanya iktidar temsilcileri tarafından destek görünken, muhalefet temsilcileri ise böyle bir bağış kampanyası düzenlenmesine tepki gösterdi. İstanbul'da şehirler arası sefer yapan deniz otobüsü ve feribot seferlerinin saat 17.00'den itibaren durdurulacağı açıklandı. Türk Tabipleri Birliği, il il vaka ve ölüm rakamlarını açıkladı.

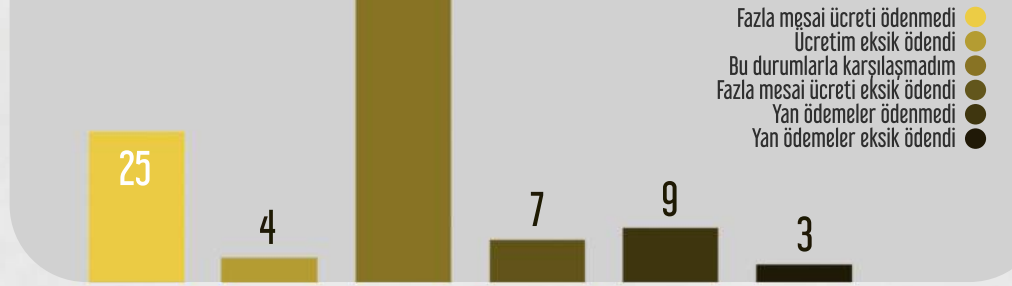
31 Mart

Türk-İş Genel Başkanı Ergün Atalay yazılı bir açıklama yayınlayarak işten çıkarmaların yasaklanması, zorunlu mal ve hizmet üretimi dışındaki tüm işlerin en az 15 gün süreyle durdurulması talebinde bulundu. DİSK, KESK, TMMOB ve TTB, yedi acil önlemi içeren metin yayınlayıp imza kampanyası başlattı. Bu 7 önlem şu şekilde sıralanabilir;

1. Temel, zorunlu ve acil mal ve hizmet üreten işler dışında bütün işlerde salgın süresince çalışma acilen durdurulmalıdır.
2. Salgın süresince işten çıkarmalar yasaklanmalı, küçük esnaf desteklenmeli, çalışanlara ücretli izin verilmeli ve işsizler için ise koşulsuz işsizlik maaşı ödenmelidir.
3. Tüketici, konut ve taşıt kredileri ile kredi kartı borçları ve elektrik, su, doğalgaz ve iletişim faturaları salgın riski boyunca faiz işletilmeden ertelenmelidir.
4. Bu süreçte özel sağlık kuruluşları kamu kontrolüne geçirilmeli, yurttaşların sağlık hizmetlerine erişimi istisnasız ve ön koşulsuz bütünüyle parasız olmalıdır.

Salgın sürecinde karşılaşılan durumlar

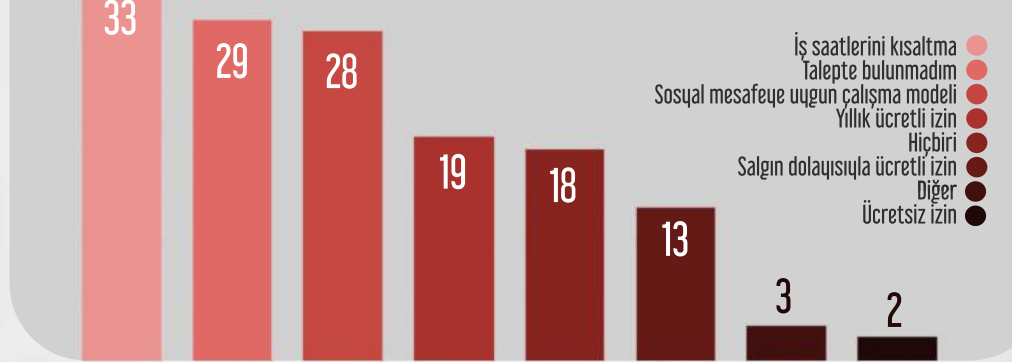
Grafik - 11

Salgın sürecinde daha uzun ve daha yoğun süreli çalışan market çalışanlarının işverene/işyeri yönetimine ilettiği taleplerin başında iş saatlerini kısaltma (33) gelmektedir. İş saatlerini kısaltmayı, sosyal mesafeye uygun çalışma modeli (28) ve yıllık ücretli izin (19) takip etmektedir.

Salgında işverene iletilen talepler

Grafik - 12

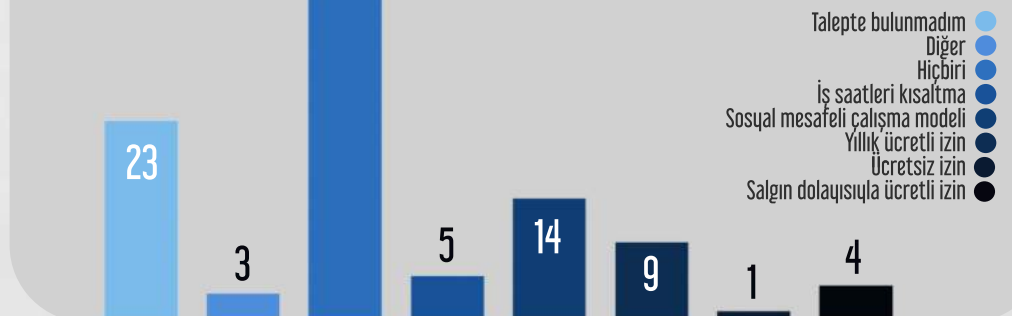

Görsel 7'den hareketle çalışanların taleplerinin yeterli düzeyde karşılanmadığı yorumu yapılabilir. En çok iletilen talep olan iş saatlerini kısaltma, en az karşılanan taleplerden biridir. Yıllık ücretli izin ve ücretsiz izin en az karşılanan diğer taleplerdir. Yıllık ücretli iznini kullanmak isteyen anket katılımcılarımızdan biri bu sorunun "görüş" kısmında talebinin karşılanmama gerekçesini şöyle anlatmaktadır:

"Burada iki buçuk üç senedir çalışıyorum. Yıllık iznimi kullanmak istedim. 10 gün verdiler, eleman yok denerek geri çağırdılar. Hakkımızı bile alamıyoruz bizden kesinti olduğu halde."

Olumlu karşılanan talepler

Grafik - 13

5. Salgınla mücadelede koordinasyonda katı bir disiplin uygulanmalı, bilimsel yaklaşım ve bilgi paylaşımında açık ve şeffaf olunmalıdır. Güven kriteri haline gelen COVID-19 Testleri konusunda

bilimsel-yaygın-hakkaniyetli ve sonuçların hızla açıklandığı bir işleyiş hakim kılınmalıdır.

6. Başta hekimler, sağlık ve belediye çalışanları olmak üzere, tüm zorunlu işlerde koruyucu ekipman başta olmak üzere bütün eksiklikler giderilmeli, herhangi bir aksama yaşanmayacağına dair güven verilmeli ve bu işlerde çalışan herkes düzenli olarak testten geçirilmelidir.

7. Salgın dönemlerinde dezavantajlı kesimler olarak kabul edilen; hiçbir geliri ve birikimi olmayan yoksullar, göçmenler ve tutuklu/hükümlüler için yaşamlarını ve sağlıklarını koruyacak fiili ve yasal düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

1 Nisan

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı genelgeyle pazar yerlerinde tezgahlar arasında en az 3 metre olacağı, pazar yerine en fazla esnafın 2 katı kadar müşteri alınacağı ve giriş çıkışların farklı yerlerden yapılacağı açıklandı. İstanbul Çapa Tıp Fakültesi Dahiliye Bölümü Öğretim Üyesi Cemil Taşcıoğlu COVID-19 nedeniyle hayatını kaybetti. Taşcıoğlu Türkiye'de koronavirüs nedeniyle hayatını kaybeden ilk hekim oldu.

2 Nisan

İl Hıfzıssıhha Kurullarının kararıyla Antalya, Burdur, Tunceli ve Bodrum'a gelenlerin 14 gün karantina altında tutulacağı açıklandı.

Yıllık ücretli izin hakkını elde etmiş çalışanların bu hakkını kullanamadığı, iş saatlerini kısaltma ve sosyal mesafeye uygun çalışma modeli gibi pandemi sürecinde hayati önem taşıyan taleplerin karşılanmadığı bu ortam içerisinde, anılan taleplerin karşılanmaması durumunun işyeri mücadelelerini yükseltici bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Temel haklarını kullanamayan, fazla mesai ücretlerini alamayan, korku ve panik içerisinde daha uzun ve daha yoğun çalışan market çalışanlarına işyeri mücadelelerine ilişkin son olarak “salgın sürecinde işyerinizde çalışanlar tarafından aşağıdaki iş mücadelesi biçimlerinden hangilerine başvuruldu?” şeklinde soru yöneltilmiştir. İş bırakma, iş yavaşlatma, istifa, suç duyurusu/ihbar, sosyal medya paylaşımı ve hiçbir seçeneklerinin yer aldığı şıklarda, 117 yanıtın 61'i herhangi bir iş mücadelesine başvurulmadığını söylemiştir. Çalışanların bu süreçte az da olsa başvurduğu iş mücadeleleri istifa (17), iş bırakma (12) ve sosyal medya paylaşımı (10) olarak sıralanmıştır. Salgın sonrası çalışanların topluca iş bıraktıkları, 15-30 çalışanlı bir markette çalışan anket katılımcımız tarafından “Hasta olmak istemeyen herkes işi bıraktı, eleman ihtiyacı varken eleman bulamadılar salgın nedeniyle. Olan yine bize oldu. Bir çalışıyorsak beş çalıştık.” şeklinde durumu ifade edilmektedir.

İçişleri Bakanlığının genelgesiyle bir gece yaklaşık 150 bin işyerinin kapandığı, önemli sayıda insanın günlük 39 lira 20 kuruşluk ücretsiz izin ödeneği ile yaşamını sürdürmeye çalıştığı, toplu işten çıkarmalara tanık olunan salgın gerçekliğinde, çalışanların tek gelirleri olan ücret gelirini salgın sürecinde kaybetmemek adına, temel taleplerinin işverenlerce karşılanmamasına ve uğradıkları hak kayıplarına rağmen mevcut koşullara katlanmak durumunda kaldıkları görülmektedir.

4.Bölüm

Sağlık, güvenlik, güvence

“Virüsün biteceğini düşünmüyorum. Umudu bitirmiş gibiyiz. Hükümet bile önlem alıyoruz diyorlar ama bireysel önlem almasak hiçbir şey olmayacak. Gelecekte aşırı endişeliyim. Bu sene üniversiteye hazırladım. Hazırlanamadım aslında. Çöp oldu yarı yılı. Psikolojik olarak markete giderken gelirken çalışmıyordum. Öylesine girdim gibi bir şey oldu. Tekrar hazırlanacağım ama üniversiteye hazırlanırken bile endişeleniyorum. Girme, iş bulma kaygısı. Daha bu yaştan düşünüyorum.”

Semih, 18, Küçükçekmece, mahalle süpermarketinde çalışıyor

Tunceli'de tüm araçların plakalarının son hanesine göre tek-çift esasına göre trafığe çıkmasına karar verildi. PTT yoğunluk yaşanan ve sosyal mesafe kurallarının uygulanmadığı şubelerini geçici süreyle kapattığını açıkladı.

3 Nisan

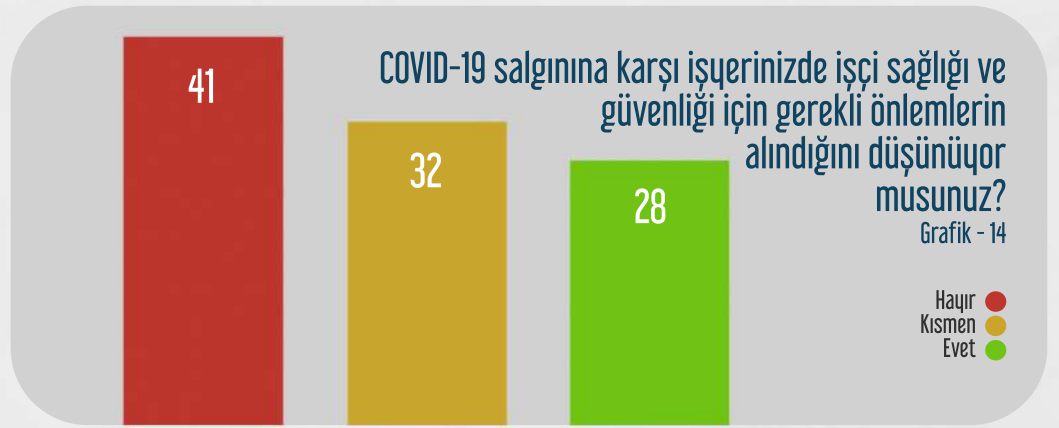
Türk Hava Yolları iç hat seferlerini 20 Nisan'a kadar durdurdu. İstanbul Tabip Odası, Sağlık Bakanlığı'nın verdiği rakamlarda PCR testi pozitif çıkan vakaları esas aldığı, hastanelerde yatan ya da ayakta takibi yapılan 'şüpheli/olası vaka' sayısına yer vermediğini ileri sürdü. Tabip Odası, İstanbul'daki özel hastanelerde yapılan uygulamaları da eleştirdi. Kocaeli Valiliği yaptığı açıklamayla ilde iş bırakmanın 15 günlüğüne yasaklandığını açıkladı, valilik daha sonra bir açıklama yayınlayarak bu ifadenin sehven yazıldığını belirtti. Recep Tayyip Erdoğan yaptığı basın açıklamasında ülke genelinde 1 Ocak 2000 ve üzeri doğumlular için de sokağa çıkma yasağı getirildiğini, pazar ve market gibi toplu bulunan alanlarda maske zorunluluğu getirildiğini ve 30 büyükşehir ile Zonguldak'a giriş çıkışların 15 gün boyunca durdurulduğunu açıkladı. İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri toplu taşımada maskesiz gezmenin yasaklanmasının ardından halka ücretsiz maske dağıtılacağını açıkladı.

4 Nisan

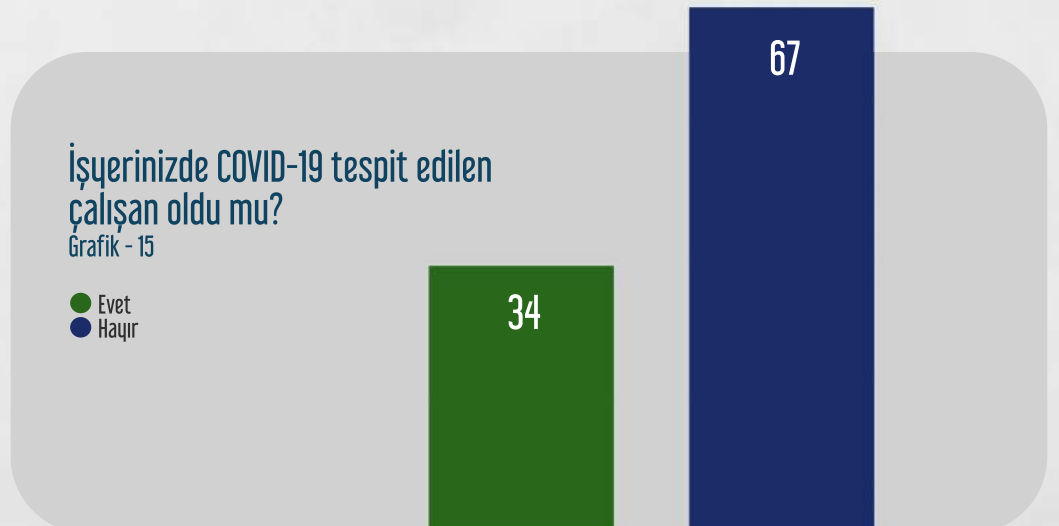
Tekirdağ Valiliği ilde toplu ulaşımın 15 gün boyunca durdurulduğunu açıkladı.

Pandemi sürecinde herkesin aynı gemide olduğu, sağlık krizinin zengin-fakir gibi ayrımları belirsizleştirdiği en popüler söylemlerden biriydi. Türkiye'nin son yıllarda yaşadığı ekonomik darboğazlar gibi kriz anlarında da sistematik olarak üretilen aynı gemideyiz söylemi, toplumsal cinsiyete, etnik kökene, sınıfa dayalı ayrımları bulanıklaştırmayı; farklı biçim ve şiddetlerdeki kriz deneyimlerini tekleştirmeyi; krizin faileri ve krizden yarar sağlayanlar ile krizin mağdurlarını bir torbaya sıkıştırmayı hedefliyor. Biz, sağlık krizinin, tüm bireyleri bir biçimde kesse de kesinlikle aynı ölçüde etkilemediği; sınıfa, toplumsal cinsiyete, etnik kökene dayalı eşitsizliklerin belirginleştiği kanaatindeyiz.

Sağlık, Güvenlik, Güvence başlıklı 4. bölümde, çalışanların işçi sağlığı ve güvenliği deneyimleriyle, güvencesizlik deneyimleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda, önce anket katılımcılarına "COVID-19 salgınına karşı işyerinizde işçi sağlığı ve güvenliği için gerekli önlemlerin alındığını düşünüyor musunuz?" sorusu yöneltilmiştir.

Bu soruya yanıt verenlerin neredeyse yarısı işyerinde COVID-19'a karşı gerekli önlemlerin alınmadığını, üçte biri ise kısmen alındığını düşünmektedir. İkinci olarak; işyerinde hastalığın görülüp görülmediği sorusu yöneltilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, Twitter hesabından yaptığı açıklamada 6 Nisan Pazartesisden itibaren Metro seferlerinin 21.00'e kadar yapılacağını, İstiklal Caddesi tramvayları ile Kabataş-Taksim Finüküler hattı hattı seferlerin durdurulacağını ve metro istasyonlarında acil aydınlatma sistemine geçileceğini belirtti.

5 Nisan

İçişleri Bakanlığı yayınladığı genelgeyle 18-20 yaş arasındaki çalışanların 20 yaş altı sokağa çıkma yasağından muaf tutulacağını açıkladı. Google'ın yayınladığı rapora göre Türkiye'de topluluk hareketliliği %75 azaldı.

6 Nisan

TBMM Başkanı Mustafa Şentop 23 Nisan kutlamalarının ertelendiğini açıklayarak halkı 23 Nisan saat 21.00'de balkonlarda İstiklal Marşı okumaya çağırdı. Recep Tayyip Erdoğan yaptığı açıklamada parayla maske satışının yasaklandığını ve Atatürk Havalimanı arazisine ve Sancaktepe'ye 1000 odalı sahra hastanesi kurulacağını açıkladı. Sağlık Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'nın aldığı kararla PTT aracılığıyla 20-65 yaş arasındaki vatandaşlara ücretsiz maske dağıtılmasına karar verildi.

8 Nisan

Ankara'da yer alan mezarlıklar geçici olarak ziyarete kapatıldı. Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş, Ramazan ayında kılınacak Teravih namazlarının salgın süresince camilerde kılınmayacağını açıkladı.

34 katılımcı, işyerinde COVID-19'un görüldüğünü ifade etmektedir. Grafik 14 ve 15 birlikte ele alındığında, çoğunlukla COVID-19'un görüldüğü işyerlerinde çalışan anket katılımcılarının, salgına karşı işyerinde gerekli önlemlerin alınmadığı ya da kısmen alındığı düşüncesinde olduğu görülmüştür.

Yapılan yüz yüze görüşmelerde ve anketlerin görüş bölümlerinde, işyerinde COVID-19 görülmesi sonrası işyeri ölçeğine göre farklı uygulamalar hayata geçirildiği anlaşılmaktadır. Örneğin, bir zincir marketin Ümraniye'deki 35 çalışanlı bir şubesinde 5 senedir satış sorumlusu olarak çalışan Fuat (57), işyerinde hastalığın görülmesi sonrası süreci şu şekilde aktarmıştır:

"İşyerinde hastalık görülünce şubeyi kapatıp çalışanları test için devlet hastanesine gönderdiler. Sonuçlar belli olana kadar çalıştırmadılar. Temiz raporum çıktıktan sonra beni başka şubeye geçirdiler, orada çalışmaya devam ettim. Çalışanlar olarak sürekli tedirgindik. İş bırakan arkadaşlar oldu, bazıları da ücretsiz izin alıp çıktı."

Bahçelievler'de bir süpermarketin büyük bir şubesinde alt-işverene bağlı temizlik görevlisi olarak çalışan Deniz (31) de satış görevlisi olarak çalışan bir arkadaşı hastalığa yakalandıktan sonra bir temizlik ekibinin şubeye gelip dezenfeksiyon yaptığını, işyerinin doktorunun gelip tüm çalışanları kontrol ettiğini söyledi. Öte yandan, salgının başında şubede vaka görüldüğünde tüm çalışanlar 14 gün ücretli izne gönderildiğini ancak 2-3 ay sonra yalnızca enfekte olmuş kişiyle temas edenlere ücretli izne gönderildiğini söyledi. Bu ücretli izinlerin maliyetinin de market ve alt-işveren olan temizlik şirketi arasında yarı yarıya bölüşüldüğünü ifade etti. Büyük marketlerde hastalığın görülmesi sonrası uygulamalar şubenin bir süreliğine kapatılması, enfekte olan çalışanın biriminin bir süreliğine kapatılması, çalışanların başka şubelere kaydırılması, tüm çalışanlara ücretli izin verilmesi gibi çeşitlilik gösterdiğini gördük. Mahalle süpermarketlerinde ya da zincir marketlerin mahallelerdeki küçük şubelerinde hastalığın görülmesinin, büyük marketlere görece, mahalleli tarafından "hastalıklı yer" olarak damgalanmayı ve buna bağlı olarak işlerin düşüşünü beraberinde getirdiği sonucuna ulaştık.

Görüşmecilerimizden 19 yaşındaki Semih, salgın başladığında üniversite giriş sınavlarına hazırlanan bir lise son sınıf öğrencisiymiş. Salgın başladığında dershaneye ve okula devam edemediğini, daha önce ara ara çalıştığı ailesinde işlettiği markette sürekli çalışmaya başladığını aktardı. Semih'le yaptığımız görüşmenin, salgın sürecinde market çalışanlarının çalışma koşullarına ilişkin genel bir portre sunmak isteyen araştırmamızın ötesinde, Türkiye'de gençlerin güvencesizliğine ve geleceksizliğine ışık tuttuğu inancındayız.

Sokağa çıkma yasağının ilan edildiği ilk gece bütün aile markete indiklerini, mahallelinin markete hücum ettiğini, babasının muhtemelen o gece hastalık kapıldığını anlatarak başlıyor Semih kendi hikayesine.

9 Nisan

İçişleri Bakanlığı yayımladığı genelgeyle otizm, ağır mental retardasyon ve down sendromu tanısı konmuş 20 yaş altı vatandaşların sokağa çıkma yasağından muaf olduğunu açıkladı. İstanbul'da ücretsiz maske dağıtımının eczaneler üzerinden yapılacağı açıklandı. Koronavirüs vakalarının tedavisi acil hal kapsamına alındı.

10 Nisan

İçişleri Bakanlığı tarafından 11 Nisan itibarıyla 30 büyükşehirde ve Zonguldak'ta 48 saat sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Yasağın 2 saat kala duyurulması üzerine fırınlarda ve marketlerde kuyruklar oluştu.

11 Nisan

Sokağa çıkma yasağının geçerli olduğu iki gün İstanbul metrosunun sefer yapmayacağı açıklandı.

12 Nisan

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 10 Nisan günü yasağın 2 saat kala duyurulması üzerine çıkan olayların kendi sorumluluğu kabul ederek istifa ettiğini açıkladı. Süleyman Soylu'nun istifası Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edilmedi.

13 Nisan

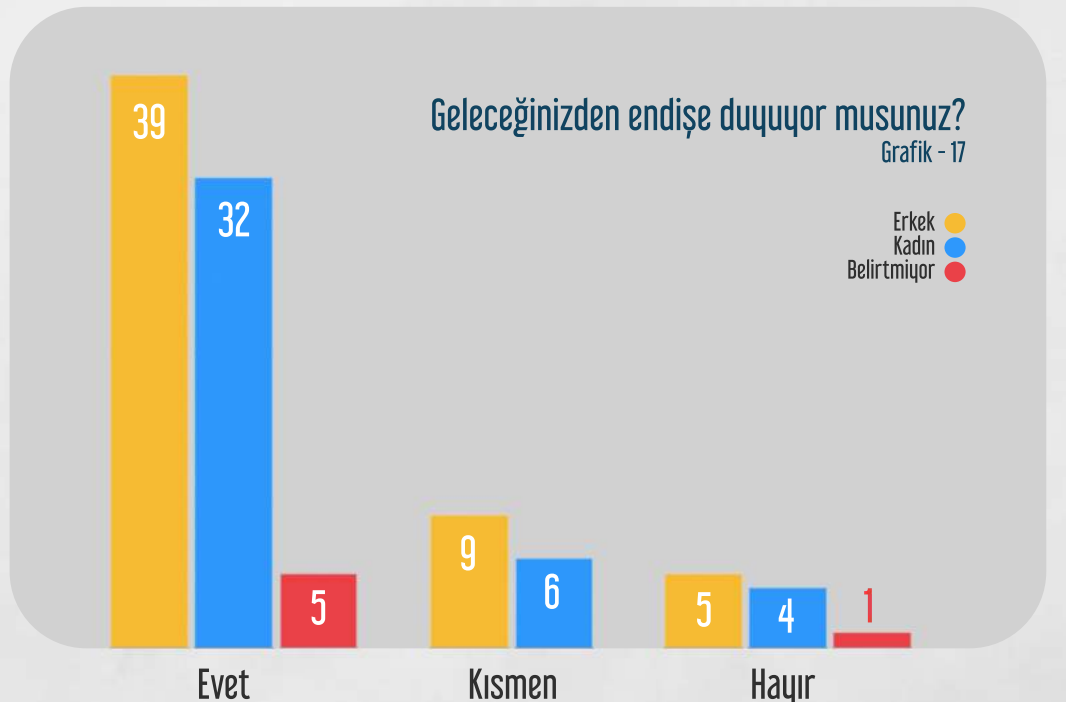
Kabine toplantısı sonrası basın açıklaması yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 17 Nisan Cuma gecesinden 19 Nisan Pazar gecesine kadar sokağa çıkma yasağı uygulanacağını duyurdu.

Babası hastalandıktan sonra dükkânda iki ağabeyi ile birlikte çalışmaya devam etmişler. Dükkânda çalışan ağabeylerinden biri özel bir eğitim kursunda ücretli öğretmenlik yapan atanamamış bir tarih öğretmeni, diğeri özel spor antrenörü. Normal koşullarda markette çalışan başka bir ağabeyi ise kronik bronşit hastalığı dolayısıyla çalışmıyor. Böyle bir düzlemde Semih, hem çevrimiçi dersleri takip etmeye gayret ettiğini, hem de markette günde 9 saatten fazla çalıştığını ifade ediyor.

Tıpkı Semih'in altını çizdiği gibi, motosikletli kuryeler dahil olmak üzere diğer görüşmecilerimiz de sokağa çıkma yasağının gece yarısı ilan edilmesine özellikle değindiler. Salgına ilişkin en çok akılda kalan, kırılma anlarından biri olarak söz ediliyor, bu gece. Görüşmecilerimizin genel tutumlarını yansıtacak bir örnek olarak, Bayrampaşa'da mahalle marketinde çalışan Serdar (28) "Plansızlık" var her yerde. Gece yarısı sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Biz dükkânı kapatmıştık o sırada. Baktık televizyonlarda yasak var deniyor. Mecbur apar topar gidip o saatte dükkân açtık. İnsanlar gelip alışverişlerini yaptılar, yığılmalar oldu. Bu işler böyle plansız olur mu?" demişti.

"Yarınından kimin haberi var ki?"

Market çalışanlarının güvencesizlik deneyimlerine ilişkin genel bir portre sunabilmek adına yarı-yapılandırılmış görüşmelerde "kendinizi güvenceli/güvende hissediyor musunuz?" ve "geleceğiniz/yarınızdaki için endişeli misiniz?" sorularını yönelttik. Hem görüşmeler hem de ankete verilen yanıtlar, market çalışanları için oldukça karamsar bir tablo çiziyor. "Yarınızdaki/geleceğinizden endişe duyuyor musunuz?" sorusuna 101 market çalışanının 76'sı evet, 15'i kısmen derken; yalnızca 10 katılımcı bu soruya hayır yanıtını verdi.

14 Nisan

Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar nisan ayında askere katılacak 53 bin yükümlünün silah altına alınmasının ertelendiğini, Kasım 2019 celbinde askere katılanların hizmet sürelerinin ise bir ay uzatıldığını açıkladı. COVID-19'a yakalanan tüm vatandaşların tedavilerinin ücretsiz yapılacağına dair Cumhurbaşkanlığı kararı Resmi Gazete'de yayımlandı.

15 Nisan

Sağlıkta şiddetin önlemesine yönelik düzenleme ile pandemi nedeniyle yapılamayan eğitimlerin telafisine ilişkin düzenlemeyi içeren kanun teklifi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaştı. Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, tarım ve hayvancılıkla uğraşanların sokağa çıkma yasağından muaf tutulacağını açıkladı. İçişleri Bakanlığı 58 ildeki toplam 227 yerleşim yerinde karantına uygulandığını açıkladı.

16 Nisan

COVID-19 pandemisine karşı ekonomik önlemler içeren kanun teklifi, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilerek yasalaştı. İçişleri Bakanlığı 81 il valiliğine gönderdiği genelgede 31 ilde hafta sonu için uygulanacak sokağa çıkmaya yasağına; fırınlar, eczaneler, kamu ile özel sağlık kurumlarının ve zorunlu kamu hizmetlerinin sürdürülmesi için gerekli kamu kurum ve kuruluşları ile işletmeler sokağa çıkma yasağı sırasında açık olacağını duyurdu.

20 Nisan

Başakşehir Şehir Hastanesi'nin ilk etabı hizmete açıldı.

Gelecekte endişe duymanın halihazırda zamanın ruhu olarak tanımlanabilecek bir gerçekliğe ek olarak salgın koşullarında çalışmak zorunda olmak market çalışanlarının böyle bir çoğunlukla gelecekte endişe duymasını bizce açıklıyor. İş ve online dersler arasında bölünmüşlükle üniversite giriş sınavlarına yeterince çalışmadığını söyleyen Semih de gelecekle ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmişti:

“Virüsün biteceğini düşünmüyorum. Umudu bitirmiş gibiyiz. Hükümet önlem alıyor diyor ama biz bireysel önlem almasak hiçbir şey olmayacak. Gelecekte aşırı endişeliyim. Bu sene üniversiteye hazırlandım. Hazırlanamadım aslında. Çöp oldu yarı yılı. Psikolojik olarak markete giderken gelirken çalışmıyordum. Öylesine girdim gibi bir şey oldu. Tekrar hazırlanacağım ama üniversiteye hazırlanırken bile endişeleniyorum. Girip bitireceğiz de ne olacak, iş mi var? Daha bu yaşta düşünüyorum.”

5.Bölüm

Müşteri ve İlişkiler

“Bizlere virüs gibi davranıyorlar. Kendi hatalarında mesela kartında limit yok çekmiyor ama hızla gitmek istiyor Arkasında kişi bizi yavaşlıkla suçluyor, burada bekleyip hasta olacağından şikâyet ediyor, birbirlerini kışkırtıyorlar. Onların 10 dakika kalmak istemedikleri yerde biz 9 saat binlerce kişiye hizmet veriyoruz, sıfır anlayış bencillik içindeler.”

Araştırma dahilinde yoğunlaştığımız bir diğer kurucu mesele de pandemide evde kalamayan market çalışanlarının müşteri ile ilişkileriydi. Pandeminin müşteri ile ilişkilere etkisi, çalışanların müşterileri nasıl tanımladığı, çatışma durumları, neler hissettikleri ve benzeri ilişki süreçleri soruşturduğumuz bu bölüm bizce yalnızca market çalışanlarını anlamamıza değil, müşterilerinin pandemi gerçekliğindeki hallerine ilişkin de bir fikir veriyor.

Öncelikle salgın ile birlikte market çalışanlarının müşteri ile ilişkilerinin değişip değişmediğini, değiştiyse de bu değişimin yönünü soruşturduk. Ankette bu soruya yanıt veren 101 katılımcının 69’u ilişkilerinin olumsuz yönde değiştiğini, 31’i ise ilişkilerinin değişmediğini ifade etti. Yalnızca 1 katılımcının, salgının müşteri ile ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini söyledi. Her 10 çalışandan 7’sinin salgın sonrası müşteri ile ilişkilerinin olumsuz yönde değiştiği yanıtını vermesinin nedenlerini, yüz yüze görüşmeler boyunca irdelemeyi sürdürdük. En çok karşılaştığımız ifadelerden biri müşterilerin halden anlamaması oldu.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla 23-26 Nisan tarihleri arasında 4 günlük sokağa çıkma uygulaması yapılacağı açıklandı.

23 Nisan

4 günlük sokağa çıkma yasağı uygulaması başladı. Akşam saat 21.00'de ülke genelinde balkonlara çıkılarak 23 Nisan nedeniyle İstiklal Marşı okundu.

27 Nisan

Cumhurbaşkanı Erdoğan kabine toplantısı sonrasında 1-3 Mayıs arasında 3 gün sokağa çıkma yasağı uygulanacağını açıkladı.

29 Nisan

Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk okulların 31 Mayıs'a kadar tatil edildiğini açıkladı. Canlı yayında kendisine yöneltilen sorularını yanıtlarken işlerin iyiye gitmesi halinde okulların 1 Haziran'da açılacağını söyledi.

1 Mayıs

1-3 Mayıs tarihleri arasındaki Emek ve Dayanışma Günü nedeniyle 3 gün sokağa çıkma yasağı uygulaması başladı.

4 Mayıs

Cumhurbaşkanı Erdoğan kabine toplantısının sonrasında bir basın açıklaması yaptı. Günlük hasta artışının artık binli sayılara gerilediğini, yoğun bakım ve solunum cihazına bağlı hasta sayısının sürekli azaldığını ve iyileşen hasta sayısının katlanarak arttığını belirtti. Koronavirüs için başlatılan kampanyada 1 milyar 910 milyon Türk lirasının toplandığını açıkladı. Normal hayata dönüşün kademe kademe başlatılacağını açıklayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, sınırlandırmaların

Yüz yüze görüşmelerde ifade edilen halden anlamama düşüncesinin, Grafik-18'den hareketle ankete katılım gösteren market çalışanlarının çok önemli bir kısmınca paylaşıldığını görüyoruz. Halden anlamamaya ek olarak, bu bölümün epigrafi olarak yer verdiğimiz yanıtta hareketle, market çalışanlarının en sık kullandığı ifadelerden biri, müşteriler tarafından hastalıklı olarak görülme, oldu. Anketimizde pek çok soruda seçenekli sorulara ek olarak, katılımcıların düşüncelerini aktarabilmeleri için bıraktığımız “düşüncelerinizi paylaşmak ister misiniz” sütunlarından, en yoğun ilginin müşterilerle ilgili düşünceleri paylaşmaya verilmesi de bizce bir diğer önemli nokta. Bu bölümde verilen bazı yanıtları şöyle aktarabiliriz:

“Müşteriler biz sürekli insanlarla iç içe olduğumuz için bizlere hasta muamelesi yapıyor, bizde virüs olduğunu düşünüyorlar. Sert çıkışlar da oluyor tabi ki küçük bir öksürsek Covid teşhisi koyuyorlar müşteriler bizlere, bizim için bu süreç ciddi anlamda zor geçiyor.”

“Bazen bize kötü kötü bakışlarına maruz kalıyoruz, sanki biz Koronalıymışız gibi.”

“Hastalıklı gibi davranıyorlar, hor görülüyor.”

Market çalışanlarının ekseriyeti, müşterilerin halden anlamadığı ve kendilerinin hastalıklı olarak görüldüğünü düşünüyor. Ankette ve yüz yüze görüşmelerde, market çalışanlarına “müşterilerle yaşadığınız olumsuz deneyimlerinizden -varsa- bahsetmek ister misiniz?” sorusunu yönelttik. Bu soruya verilen yanıtlarda, müşterilerin salgının ciddiyetinin yeterince farkına varmadığı ve market içinde sosyal mesafe ve diğer önlemlere uymadığı vurgulandı. Özellikle, maske takmama ya da maskeyi ağız ve burunu kapatacak şekilde doğru kullanmama dolayısıyla market çalışanlarının uyarıları sonrası müşterilerle aralarında gerginlik ve tartışmalar yaşanmış; bu tartışmaların işyeri yönetimine şikayetle sonuçlandığı da görülmüştür. Bir anket katılımcısı, işyeri yönetiminin bir tür müşterileri ürkütme politikasından ve bunun çalışanlar ile müşterileri karşı karşıya getirmesini, “Markete maskesiz girenler maskeyi elinde çenesinde gezdirenlerle sürekli tartışma içindeyiz, şirket bir yandan şikâyet almak istemiyor müşteriye baskı yapmayın diyor bir yandan cezai işlem gerektiren bir olayda istemiyor arada kalıyoruz” şeklinde açıklamaktadır.

kademeli şekilde esnetilmesi ile ilgili düzenlemeleri genel olarak mayıs, haziran ve temmuz aylarına yayarak yaptıklarını belirtti. Bu normalleşme sürecine ilişkin açıklamalar şu şekilde oldu: 65 yaş üstü kişiler sokağa çıkma sınırlandırılması günlerinin birinde ve 4 saat süreyle dışarı çıkabilecek. Kurallara uyulması şartı ile AVM'ler 11 Mayıs itibarıyla hizmet vermeye başlayacak. 14 yaşına kadar çocuklar 13 Mayıs'ta 11.00 ve 15.00 saatleri arasında yürüme mesafesiyle dışarı çıkabilecek. 15-20 yaş grubu, 15 Mayıs Cuma günü 11.00 ve 15.00 saatleri arasında yürüme mesafesiyle dışarı çıkabilecek. Antalya, Aydın, Erzurum, Hatay, Malatya, Mersin ve Muğla için şehir giriş-çıkış sınırlandırılması bitirilecek. Berber, kuaför, güzellik salonu gibi işletmeler 11 Mayıs'ta faaliyete geçebilecek.

5 Mayıs

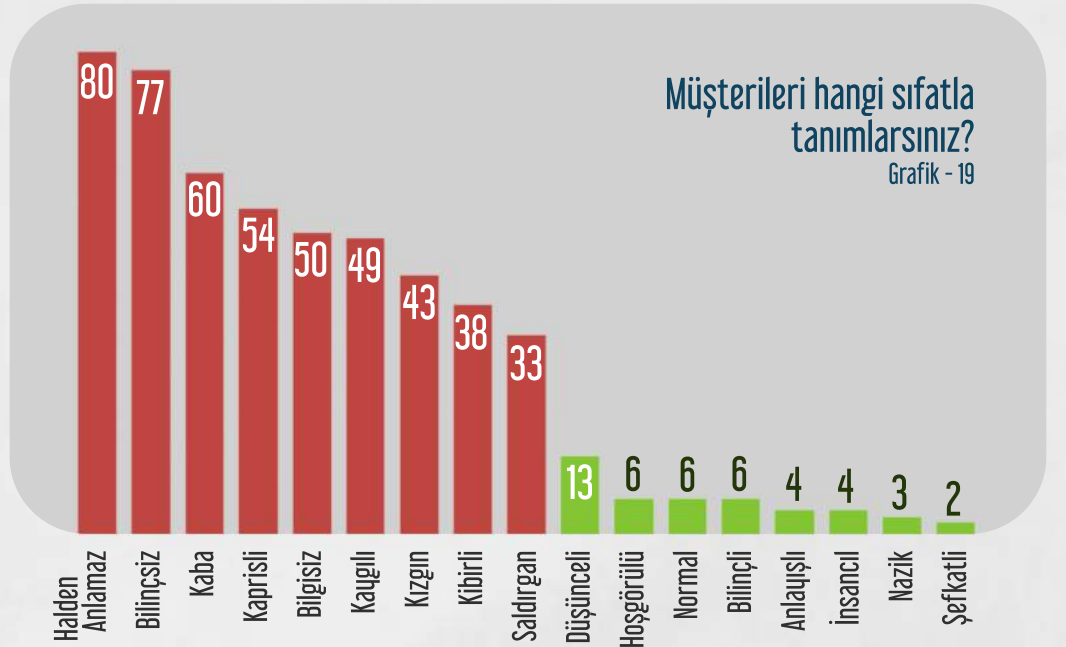
Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mustafa Varank, 11 Mayıs itibarıyla ülkedeki tüm ana otomotiv fabrikalarının tekrar faaliyete başlayacağını bildirdi.

6 Mayıs

Türkiye Sağlık Bakanı Fahrettin Koca normalleşme süreci hakkında açıklamalarda bulundu ve bu yeni dönemi "kontrollü sosyal hayat" olarak isimlendirdi. Bakan Koca ayrıca bu açıklamalarında bakanlık tarafından geliştirilen "Hayat Eve Sığar" adlı mobil uygulamaya da değindi. Bu dönemde vatandaşların maskelere daha çok ihtiyaç duyacaklarını ekleyen Bakan Koca, son dönemde başlattıkları 20-65 yaş grubuna 10 günde bir 5'li bir paket

"İnsanlar halen durumun ciddiyetini anlamış değiller. Risk altında çalışıyoruz ve bunu insanlara anlatamıyoruz. Bir hastane personeli kadar olmasa da onlara en yakın çalışma grubu kesinlikle market çalışanları. Benim çalıştığım markete günde 1500 kişi giriyor ortalama. Gelen insanların çoğunluğu kesinlikle kurallara uymuyor veya uymak istemiyor. Uyarıldığı zaman ise ters tepki veriliyor. İnsanlar marketten bir ürün alırken sanıyorlar ki market çalışanlarını da satın alıyoruz öyle bir muamele görülüyor."

Müşterilerle ilişkiler bölümünün son kısmında market çalışanlarına bir sıfat havuzu verip, bu havuzdan, salgın sürecinde müşterileri kendilerince en iyi tanımlayan -en fazla 5 sıfatın seçilmesi istenmiştir. En yüksek dile getirilen sıfatlar halden anlamaz, bilinçsiz, kaba, kaprisli ve bilgisiz olmuştur. Nazik, insancıl, anlayışlı gibi olumlu sıfatların çok az kişi tarafından müşterileri tanımlamak için kullanıldığı görülmektedir.

maskenin ücretsiz verilmesini kapsayan uygulamaya 40 milyondan fazla kişinin eriştiğini ve bugüne kadar 160 milyon maskenin dağıtımının yapıldığını açıkladı. Bu kısıtlı da olsa serbestliğin olduğu dönemde ihtiyacı daha fazla olabilecek vatandaşların olacağını belirterek insanların bir tavan fiyat olmak kaydıyla eczaneler, marketler, medikal mağazalar dahil olmak üzere birçok yerden cerrahi maske satın alabilmelerinin önünün açıldığını vurguladı.

7 Mayıs

Cerrahi maskelerin tavan fiyatı 1 olarak belirlendi. Yayımlanan bir rehber ile berber, kuaför ve güzellik salonlarının süreç içerisinde maskesiz ve randevusuz müşteri kabul etmeyeceği ve iş yerinde müşteri ve çalışan dışında kimsenin bulunmayacağı açıklandı.

10 Mayıs

65 yaş ve üstüne 12.00 ve 18.00 saatleri arasında sokağa çıkma serbestliği uygulandı.

11 Mayıs

Berberler ve AVM'ler tekrar hizmete açıldı.

13 Mayıs

0-14 yaş arası çocuklara 11.00 ve 15.00 saatleri arasında sokağa çıkma serbestliği uygulandı.

15 Mayıs

15-20 yaş arası çocuklara 11.00 ve 15.00 saatleri arasında sokağa çıkma serbestliği uygulandı.

18 Mayıs

Cumhurbaşkanı Erdoğan, kabine toplantısı sonrasında açıklamalarda bulundu.

Motosikletli kurşeller

“Biz bu sınavı -salgına karşı verilen- kaybettik. Halk sınavı kaybetti. Ne birlik ne dayanışma hiçbir şey yok. En ufak tehditte insanlar birbirinden uzaklaştı.”

Eren Can, 39, Evrak Kuryesi

Buna göre: Kreşlerin yeniden hizmete açılması 15 Haziran'a kadar durduruldu.

19 Mayıs'ta saat 19.19'da Gençlik ve Spor Bayramı için herkese balkona çıkıp İstiklal marşı okuması çağrısında bulunuldu.

Başakşehir Şehir Hastanesi'nin Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi ismiyle 21 Mayıs'ta, Sancaktepe Prof. Dr. Feriha Öz Acil Durum Hastanesi'nin 29 Mayıs'ta, Yeşilköy Prof. Dr. Murat Dilmener Acil Durum Hastanesi'nin 31 Mayıs'ta açılacağı duyuruldu. Eğitim-öğretimi devam edilmesine askıya alındı. 29 Mayıs'ta camilerin Cuma namazı ile birlikte toplu ibadete açılacağı duyuruldu.

Ramazan Bayramı dolayısıyla 23-26 Mayıs tarihleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulanacağı açıklandı.

23 Mayıs

Ramazan Bayramı süresince (23-26 Mayıs tarihleri arasında) 4 gün sokağa çıkma yasağı uygulaması başladı.

24 Mayıs

65 yaş ve üstüne 14.00-20.00 saatleri arasında sokağa çıkma serbestliği uygulandı.

28 Mayıs

Cumhurbaşkanı Erdoğan, kabine toplantısı sonrasında yaptığı açıklamada; Kafeler, restoranlar, spor salonları, özel kurslar ve parkların 1 Haziran'da açılıp saat 22.00'ye kadar hizmet vereceğini, 0-18 yaş arası çocukların 3 Haziran ve 5 Haziran tarihleri arasında 14.00-20.00 saatlerinde sokağa çıkabileceklerini, 65 yaş ve üstünün 7 Haziran'da 14.00-20.00 saatleri arasında sokağa çıkabileceklerini, İstanbul'un Fethi'nin 567. yıl dönümüne özel etkinlikler yapılacağını açıkladı.

Araştırma dahilinde İstanbul'da çalışan ve ikamet eden motosikletli kuryelerle 14 yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirdik. Bu görüşmelerin 14'ü de yüz yüzeydi. Görüşmelere ek olarak, gruba ilişkin genel bir fikir verebilmesi amacıyla toplam 119 online anket yaptık.

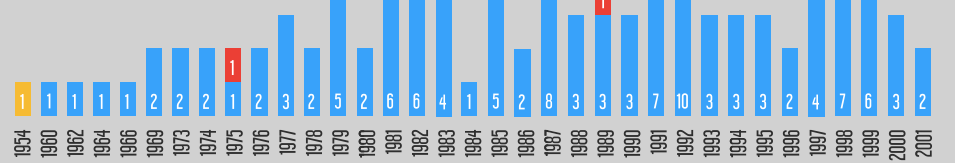
Profil Bilgileri

Online anket katılımcıların ve yüz yüze görüşmelere katılanların tamamı erkektir. Anket ve yüz yüze görüşmeler kapsamında kadın motosikletli kuryeye ulaşılammıştır. İstanbul'da Esenyurt ilçesinde ikamet eden katılımcı sayısı en fazladır. (20). İkinci öne çıkan ilçe ise Gaziosmanpaşa'dır (12). İşyeri lokasyonuna bakıldığında katılımcıların 20'si Beşiktaş ilçesinde çalışırken 14'ü Esenyurt'ta çalışmaktadır. Motorluk kuryelerin kent içi hareketliliği market çalışanlarına oranla daha yüksektir. İkamet yeri ve iş yeri lokasyonlarının farklı ilçelerde bulunabilirliği bu sonuca ulaştırmaktadır. 25-30 yaş aralığı en fazla katılım sağlayan yaş grubu olmuştur. 20-25 yaş aralığında yer alan katılımcıların katılım oranı da yüksektir.

Yaş ve cinsiyet

Grafik - 20

● Erkek
● Kadın
● Belirtmiyor

1.Bölüm

Çalışma Koşulları

“Siparişler oldukça artmıştı daha fazla çalışıyorduk. Kaza riskimiz bu süreçte daha çok arttı.”

Ahmet, 32, Yemek Kuryesi, Gaziosmanpaşa

COVID-19 salgınıyla birlikte, motosikletli kuryelerin iş yoğunluğunun arttığı ve çalışma saatlerinin uzadığı varsayımında bulunuyorduk. Ancak araştırma sonrası bu varsayımımızın hatalı olduğu sonucuna ulaştık. Ankette yönelttiğimiz “salgın iş yoğunluğunuzu nasıl etkiledi?” sorusuna yanıt veren 119 motosikletli kuryenin, 13’ü “iş yoğunluğum değişmedi” derken, 53’ü arttı, 52’si de azaldığını ifade etti. Çalışma süresiyle ilgili yönelttiğimiz soruda da benzer bir dengeli sonuç ortaya çıktı. “Covid-19 salgını ile birlikte çalışma süreniz nasıl değişti?” sorusuna yanıt veren 119 kişinin, 43’ü daha uzun, 41’i daha kısa çalıştığını söylerken, 35 kişi çalışma süresinin değişmediğini ifade etti.

29 Mayıs

Sancaktepe Prof Dr Feriha Öz Acil Durum Hastanesi hizmete açıldı.

31 Mayıs

Yeşilköy Prof Dr Murat Dilmener Acil Durum Hastanesi hizmete açıldı.

1 Haziran

Şehirler arası yolculuk kısıtlaması kaldırıldı.

3 Haziran

Bakan Koca, Bilim Kurulu toplantısından sonra yaptığı açıklamada 65 yaş üstüne uygulanan sokağa çıkma yasağının kaldırıldığını ve yeni vaka sayısı 867 olduğunu duyurdu.

26 Ağustos

Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan genelgeyle kamu kurum ve kuruluşlarında dönüşümlü, esnek ve uzaktan çalışmaya izin verildi. Daha önce 22 Mart 2020'de yayınlanan genelgeyle başlatılmış olan dönüşümlü, esnek ve uzaktan çalışma uygulaması 1 Haziran 2020 tarihinde sona ermişti.

30 Eylül 2020

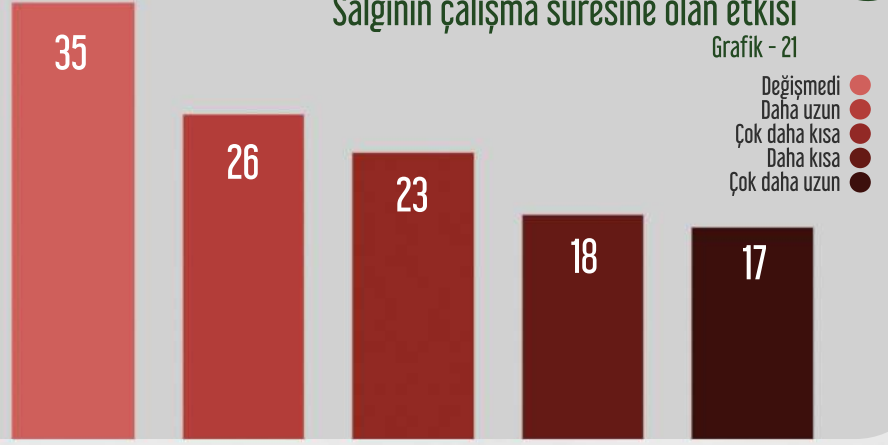
Fahrettin Koca, Koronavirüs Bilim Kurulu Toplantısı'nın ardından düzenlenen basın toplantısında "Her vaka, hasta değildir. Çünkü testi pozitif çıktığı halde hiçbir semptom göstermeyenler var ve büyük çoğunluğu bunlar oluşturuyor." açıklamasında bulundu.

2 Ekim

İngiltere, Türkiye'yi güvenli seyahat koridoru listesinden çıkardı. Bu kapsamda Türkiye'den İngiltere'ye gidecek yolcular 14 gün karantınada kalmak zorunda kalacak. Türkiye'nin listeden çıkarılmasının nedeni,

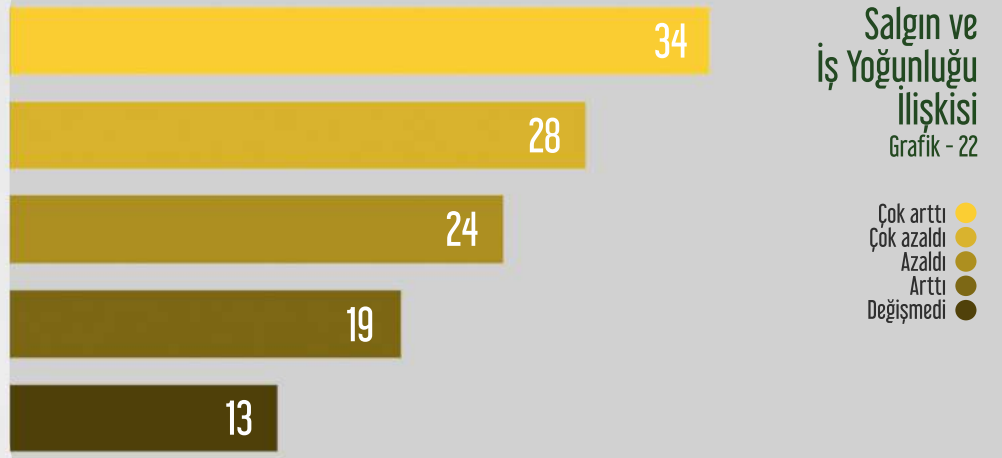
Salgının çalışma süresine olan etkisi

Grafik - 21

Salgın ve İş Yoğunluğu İlişkisi

Grafik - 22

Gerçekleştirdiğimiz yüz yüze görüşmeler neticesinde salgının çalışma süresini artırmasına dönük varsayımımızın yanlışlığını soruşturduk. Bu noktada en temel yanlışımızın motosikletli kuryeliği, farklı sektör ve alanlarda koşullar ve işin biçimi noktasında tamamen farklılaşan heterojen bir grup olarak değil de genel bir kategori olarak almak olduğunu gördük. Bu sebeple anket safhasında yaptığımız hatayı yarı-yapılandırılmış görüşmelerde yinelemedik ve görüşmeleri yaparken heterojen bir alan olarak motosikletli kuryeliğin farklı pozisyonlarını araştırmaya dahil etmeye ve genel bir temsile ulaşmaya çalıştık. Motosikletli kuryeliği böyle ele almak, nitel görüşmelerde, yalnızca iş yoğunluğu ve çalışma saatleri bağlamında değil, soruşturduğumuz tüm noktalarda açıklayıcı ayrımları görmemize olanak sağladı.

Bu noktada iş yoğunluğu bağlamındaki ilk ayırım, mobil uygulamalar aracılığıyla perakende dağıtıcılık yapan büyük platform işletmelere bağlı çalışan motosikletli kuryelerin iş yoğunluğunun, diğer hiçbir kurye grubuyla kıyaslanamayacak düzeyde artışı noktasında karşımıza çıktı. Gıda ve temizlik ürünleri başta olmak üzere çeşitli ürünlerin perakende satışını gerçekleştiren bu platformlara bağlı çalışan kuryelerin, sokağa çıkma yasaklarının, evden çalışma uygulamalarının yaygınlaştığı bir gerçeklikte, bireylerin evde kalma

İngiltere Ulaştırma Bakanı Grant Shapps tarafından Türkiye'nin vakalarını Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Avrupa Salgın Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi'nin (ECDC) kabul ettiğinden farklı tanımlıyor olması gösterildi.

3 Ekim

Dünya Sağlık Örgütü Sağlık Bakanı Koca'nın açıklamalarının yabancı basında yer almasından Bakan Koca'dan açıklama talep ettiklerini belirtti.

6 Ekim

Milli Eğitim Bakanı Selçuk, ilkokullar, köy okulları, 8. ve 12. sınıflar ile özel gereksinimli çocukların okullarında yüz yüze eğitimin 12 Ekim Pazartesi başlayacağını bildirdi.

15 Ekim

Sağlık Bakanı Koca, Türkiye'de 40.000'den fazla profesyonel sağlık çalışanının COVID-19'a yakalandığını, 107 profesyonel sağlık çalışanının ise COVID-19 sebebiyle hayatını kaybettiğini duyurdu.

19 Ekim

İçişleri Bakanlığının "Koronavirüs Salgını" konulu Ek Genelgesine göre, 19 Ekim Pazartesi'nden itibaren 7 gün boyunca her gün ayrı konuda olmak üzere, ülke genelinde salgın önlemlerine yönelik denetim yapılacak.

21 Ekim

Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2 Kasım itibarıyla 5. ve 9. sınıfların yüz yüze eğitime başlayacağını duyurdu.

27 Ekim

Kısa çalışma ödeneği ile işten çıkarma yasağının süresini 2 ay daha uzatan Cumhurbaşkanı kararı

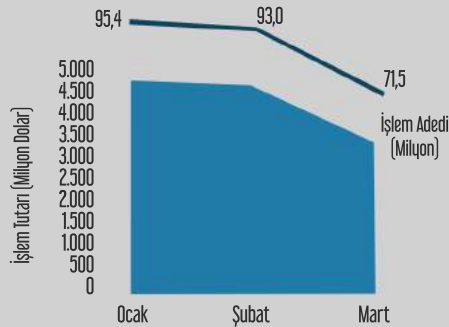
olanaklılığının kurucu unsurlarından biri olduğunu gördük. Araştırmamızın yüz yüze görüşmelerine katılan ve 3 büyük platformda çalışan 4 motosikletli kuryenin hepsi iş yoğunluğunun ve çalışma saatlerinin uzayışını çeşitli biçimlerde ifade ettiler.

"Bu süreçte bizim işler çok arttı, en çok çalışan bizler olduk. Ne istersen götürüyoruz sonuçta. Bazen gecenin bir saati iki çikolata bir dondurma götürmek insanı sinirlendiriyor yalan yok ama işimiz sonuçta."

Resul, 28, Platform Kuryesi

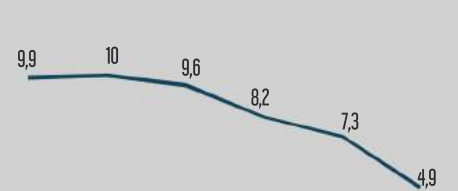
Bununla birlikte, bölümün başında yinelediğimiz üzere, iş yoğunluğunun ve çalışma saatlerinin kısaldığı, buna bağlı olarak ücretlerin azaldığı, ücretsiz izin ödeneklerinin görüldüğü örneklerle de karşılaştık. Bu örneklerin neredeyse tamamını restoran, lokanta ve kafeler oluşturuyor. Pandeminin başında halihazırda fiziki oturma kapatılan ve İçişleri Bakanlığı genelgesince tüm faaliyeti pakete servise ve Gel-Al hizmetlere indirgenen restoranların/kafelerin çalışanlarının çalışma saatlerinin düştüğü, iş yoğunluğunun azaldığı görülmüştür. Müşterilerinin büyük çoğunluğunu Yemeksepeti vb. diğer platformlar üzerinden sağlayan bu mekanların, işlerdeki bu düşüşe bağlı olarak çalışanlarını ücretsiz izne çıkardıkları veyahut halihazırda kayıt dışı çalışma biçiminin yaygın olduğu sektörde işten çıkarma uygulamalarının yaşandığı tespit edilmiştir. Deloitte'nin Haziran 2020'de yayımladığı COVID-19 Etkisinde Restoran Sektörünün Bugünü ve Geleceği başlıklı araştırma raporu (2), pandeminin Türkiye'de restoranları olumsuz etkilediğini ortaya koyuyor. Araştırmanın Bankalararası Kart Merkezi verilerine ve YemekSepetine gelen ziyaretlere dayandırdığı bulgulara göre, "yemek sektöründe gerçekleşen işlem tutarı 2020 Ocak ayında 4,5 milyar TL iken, 2020 Mart ayında harcamaların 3,2 milyar TL seviyesine düştüğü" ve "Nisan ayında yemeksepeti.com web sitesine gelen ziyaret sayısının bir önceki aya oranla %33 oranında azaldığı" ifade ediliyor. Bu azalışın çalışma koşulları bağlamındaki direkt etkisini, bölümün başındaki Grafik-21 (Çalışma Süresi) ve Grafik-22 (İş Yoğunluğu) tablolarında görebiliyoruz.

Türkiye'de yeme-içme işlem adedi ve işlem tutarlarında 2020 Ocak-Mart ayları arasında %25'in üzerinde düşüş görüldü.

Bankalararası Kart Merkezi sektör bazı işlem tutarı ve işlem adedi verilerini kredi kartı ve banka kartı kırımlarında sunmaktadır. Grafikte gösterilen veriler banka kartı ve kredi kartları ile yapılan işlemlerin toplamını içermektedir.

Nisan ayında yemeksepeti.com web sitesine gelen ziyaret sayısının bir önceki aya oranla %33 oranında azaldığı öngörülmüştür.

Veriler yemeksepeti.com'un masaüstü ve mobil cihazlardan ziyaretlerini kapsamaktadır. Çevrimiçi market alışverişini sunan banabi platformunun da yemeksepeti.com adresi üzerinden kullanılabilmesi sebebiyle yemek siparişine yönelik ziyaretlerin grafikte sunulan sayılardan daha düşük olabileceği tahmin edilmektedir.

Grafik 7-Deloitte, COVID-19 Etkisinde Restoran Sektörünün Bugünü ve Geleceği, s. 4

Resmi Gazete'de yayımlandı.

Sağlık Bakanlığı, salgın sürecinde sağlık çalışanlarının istifa taleplerini kabul edilmeyeceğini ve yıllık izinlerin iptal edildiğini bildirdi.

4 Kasım

Cumhurbaşkanı Erdoğan paket servis hariç; lokanta, restoran pastane, berber, kuaför, nikah - düğün salonu, yüzme havuzu, hamam, kaplıca, sauna, internet kafe, halı saha, tiyatro, sinema, konser salonu ve benzeri tüm iş yerlerinde hizmetlerin, saat 22.00'de sona ereceğini duyurdu.

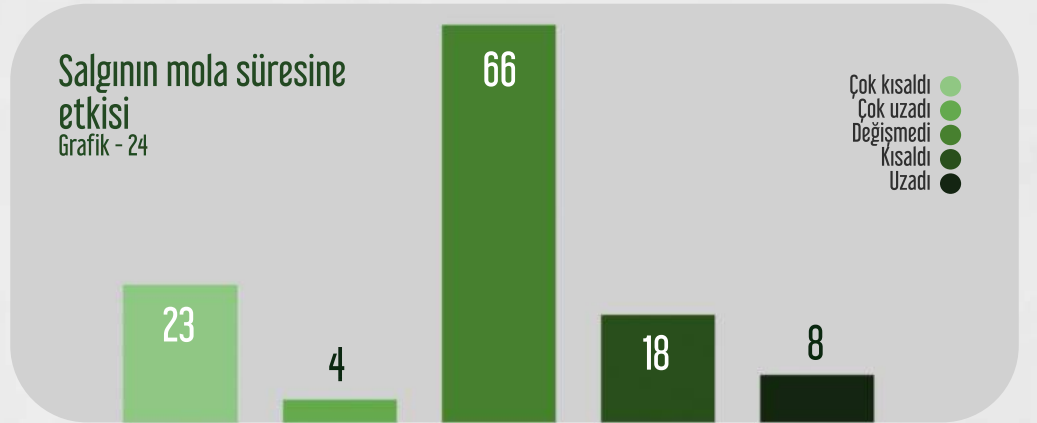
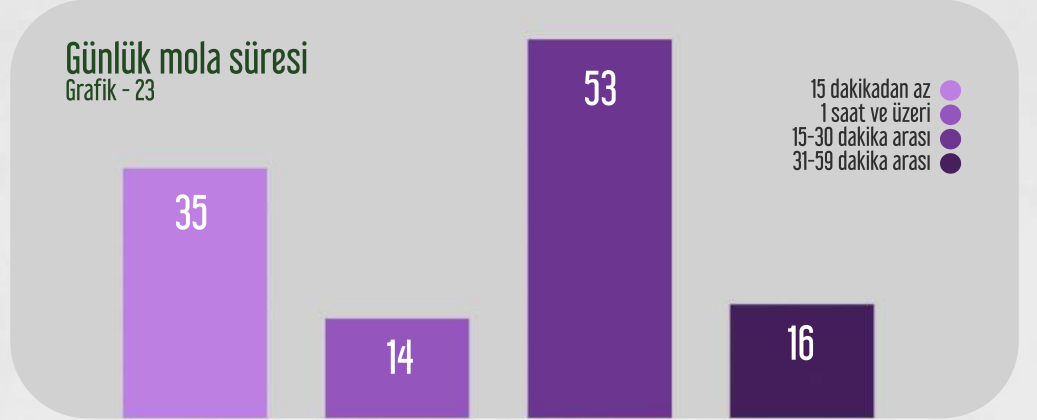
5 Kasım

Yayınlanan yeni genelgeye göre, vatandaşların kalabalık şekilde bulunabildiği pazaryeri, market, otopark, toplu ulaşım aracı, cadde/sokak, park ve bahçeler, alışveriş merkezleri gibi yerlerde yoğun denetimler yapılacaktır.

Evlere paket servis uygulamaları hariç olmak üzere lokanta, restoran, pastane, kafe, kafeterya gibi yeme içme yerleri (içkili/içkisiz ayrımı olmaksızın) kahvehane, kiraathane ve çay ocakları, berber, kuaför, güzellik merkezi gibi işyerleri, nikah/düğün salonları, halı sahalar ve spor salonları, internet kafeler/salonlar ve elektronik oyun yerleri, bilardo salonları ve lunaparklar, tiyatro, sinema ve konser salonları, yüzme havuzu, hamam, kaplıca, sauna vb. yerler en geç saat 22.00'da kapanacaktır.

Kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere tüm özel sektör (sanayi tesisleri dahil) kuruluşlarında uzaktan ve/veya dönüşümlü çalışma

Çalışma süresi ve iş yoğunluğuna ek olarak birinci bölümde yer alan sorulardan biri de salgının dinlenme sürelerine olan etkisidir. Bu soruya yanıt veren 119 katılımcının 66'sı mola sürelerinin salgınla birlikte değişmediğini, 41'i kıaldığını, 12'si ise uzadığını ifade etmiştir.

Salgın sürecinde motosikletli kuryelerin ortalama 10 saat 47 dakika saat çalıştığı görülmektedir. Çalışma koşullarına ilişkin sorular içerisinde "salgın ile birlikte sizden daha fazla mesaiye kalmanız bekleniyor mu?" sorusu da katılımcılara yöneltilmiştir. Bu soruya yanıt veren 119 kişinin 48'i evet, 34'ü kısmen derken, 37 kişi "hayır" demiştir.

2.Bölüm

Pandemide gelir

Evde kalanların çeşitli sebeplerle -işten çıkarılma, ücretsiz izne çıkarılma, kısa çalışmaya bağlı ücrette düşüş vb.- gelir kaybıyla yüzleştiği salgın sürecinde, evde kalamayanların da daha yoğun ve daha uzun çalışmalarına karşın, ücretlerinde bir değişiklik meydana gelmediğini gözlemledik. Motosikletli kuryelere yönelttiğimiz "salgın ile birlikte ücretinizde bir değişiklik meydana geldi mi?" sorusunu yanıtlayan 119 kişinin 66'sı "hayır" yanıtını verirken; 7 kişi ücretinin arttığını, 46 kişi ise azaldığını ifade etti.

gibi esnek çalışma yöntemlerinden azami düzeyde faydalanılmasının sağlanması, ayrıca kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşlarının çalışma koşulları göz önünde bulundurulmak suretiyle il genelinde mesai saatlerinin başlama ve bitiş dönemlerinin il pandemi kurullarında değerlendirilerek il geneli için bir planlamaya gidilmesi, mesai/vardiya başlangıç saatlerinin sabah 06.00'dan itibaren kademeli olarak başlatılarak ara dinlenmesi dahil olmak üzere 06.00 15.00, 06.30 15.30, 07.00 16.00, 07.30 16.30, 08.00 17.00, 08.30 17.30, 09.00 18.00 vb. mesai/vardiya uygulamalarına geçilmesine karar verildi.

10 Kasım

Ankara İl Hıfzısıhha Kurulu, organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri ve sanayi kuruluşları için 16 Kasım'dan itibaren mesai saatlerinin 07.00-16.00 arasında olacağını açıkladı.

11 Kasım

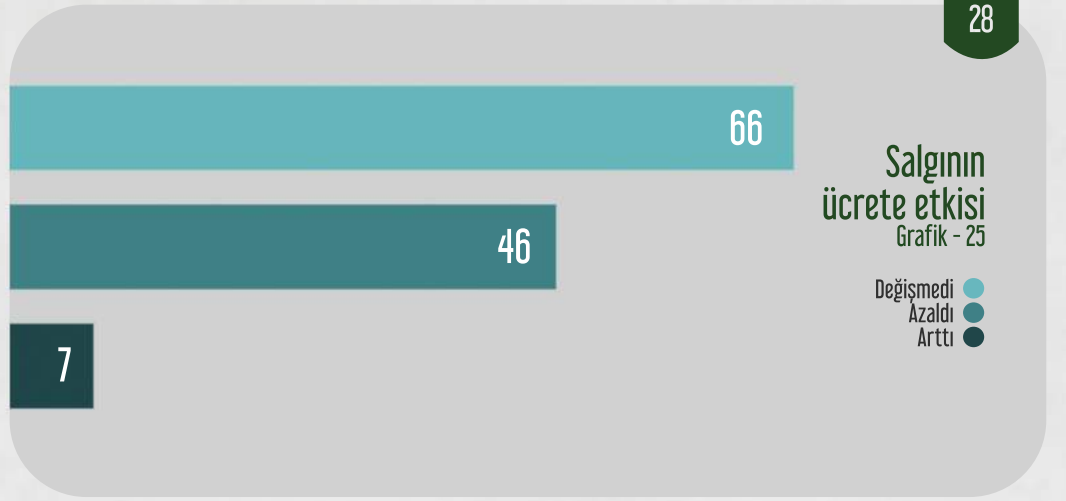
Ankara'nın ardından İstanbul'da 65 yaş ve üstü kişilere 10.00-16.00 saatleri dışında sokağa çıkma sınırlaması getirildi.

12 Kasım

İçişleri Bakanlığı, ülke genelinde 65 yaş üstü vatandaşların 10.00-16.00 saatleri dışında evlerinden çıkmalarının ve ayrıca 81 ilin tamamında kamuya açık alanlarda da sigara içmenin yasaklandığını duyurdu.

14 Kasım

Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürü Doç. Dr. Fatih Kara, tarafından gönderilen genelgede, COVID-19 hastalarıyla teması

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz yüz yüze görüşmelerde, yukarıda değindiğimiz olası gelir kaybı türlerinin -işten çıkarılma, ücretsiz izne çıkarılma, kısa çalışmaya bağlı ücrette düşüş- haricinde, çalışanların gelir kayıplarının nedenleri üzerinde durulmuştur. Bu noktada karşımıza çıkan en temel bulgulardan biri, COVID-19 pandemisi sürecinde yaygın hale gelen temassız teslimatların, motosikletli kuryeler için önemli bir gelir kaynağı olan bahşişlerden onları yoksun bırakması olmuştur. Çalışanların neredeyse tamamı, temassız teslimat ve sosyal mesafe önlemleri dolayısıyla bahşiş gelirlerinin düştüğünü ifade etmişlerdir. Yemek sepeti, getir gibi bazı firmalar mobil ve web uygulamaları üzerinden online bahşiş sistemini başlatmışlardır. Derinlemesine görüşmelerde elde edilen veriler doğrultusunda toplanan bahşişlerin tamamının motorlu kuryelere tahsis edilmediği, bahşişlerden kesintiler yapıldığı ortaya çıkmıştır.

“E tabi bu temassız teslimat arttıkça bizim bahşişler düştü. Ben part çalışıyorum biraz da maaşı o bahşişler arttırıyordu. O bayağı etkilendi. Nerden baksan her 10 siparişin altı yedisi temassız artık.”

Gündoğan, 23, Restoran kuryesi

“Teslimatta müşteri bizi görmüyor bile, çok nadir belki ama herkes endişeli olduğundan bu normal. Bu bize yaradı mı yaramadı mı bilmiyorum hani genelde bahşiş falan olurdu onları kesiyor illaki ama çok bir şey değildi yani.”

Resul, 28, Platform kuryesi

“Hastalık tabii insanları gerdi. Bakma herkes tasarruf modunda. Sipariş veriyor bahşiş yok. Ya parasını tutmaya çalışıyor ya da bizle muhatap olmamaya bilemem ama bahşişler azaldı. Verdiğim emeğin karşılığını zaten almıyorum maaş olarak. Bir de bu kesilince tabi, bize pek yaramadı. Kaldı ki daha yoğun çalışıyoruz.”

Osman, 40, Restoran kuryesi

“Genelde buralarda bahşiş iyi oluyordu. Bu işte şimdi saatliği vursan aya asgarinin biraz üstü kazanıyorsun. Bahşiş falan bir şekilde şükür ediyordun. Bu dönemde o da azaldı. Bak mesela bir tane kadın var Fulya'da bir rezidansta, o kutu yapmış kapıya parayı oraya koyuyor, sen paketi oraya bırakıp dezenfektanını sürüp parayı alıp gidiyorsun. Bahşiş de içinde oluyor. Ama bu tabi bir tane şu dönemde gördüğüm.”

Semih, 26, Restoran kuryesi

kişilerde semptom bulunmadığı takdirde test yapılmasının zorunlu olmadığı yer aldı.

18 Kasım

Cumhurbaşkanı Erdoğan, salgının ulaştığı boyut neticesinde alınan önlemlerini artıracaklarını açıkladı. Bu kapsamda:

- Restoran ve cafeler sadece paket servis yapabilecek.

- Avm, berber ve kuaförler 10.00 – 20.00 arasında açık olacak.

- Tüm spor müsabakaları seyircisiz olacak. halı sahalarda faaliyetlerine ara verilecek.

- Sinemalar yıl sonuna kadar kapalı olacak.

- Kiraathaneler faaliyetlerine bir süre ara verecek.

- Restoran ve cafeler sadece paket servis yapabilecek.

- Hafta sonları 10.00-20.00 saatleri arası hariç sokağa çıkma yasağı uygulanacak. 65 yaş üstü vatandaşlar için uygulanmakta olan sokağa çıkma sınırlaması 20 yaş altı vatandaşlar için de uygulanacak.

- Eğitim-öğretime 31 Aralık 2020 tarihine kadar uzaktan eğitim yoluyla devam edecek.

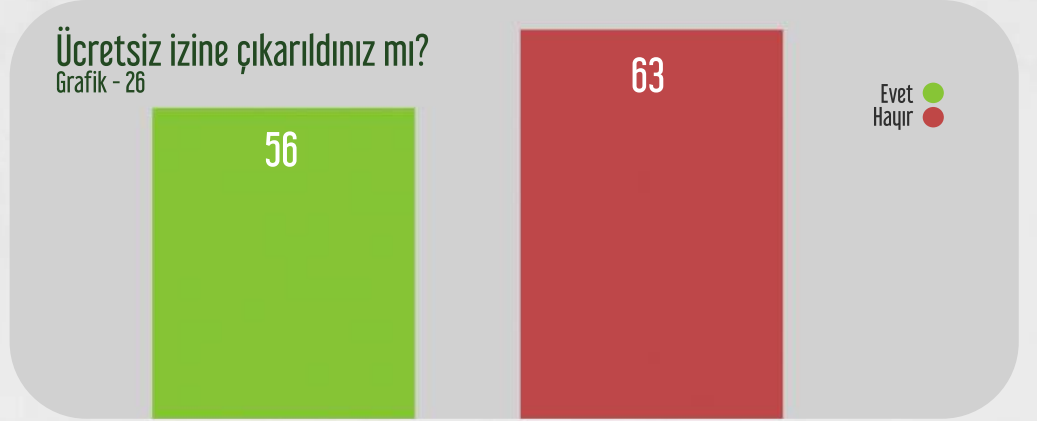
21 Kasım

İçişleri Bakanlığı, turistik faaliyetler kapsamında ülkede bulunan yabancı turistlerin, hafta sonları uygulanacak olan sokağa çıkma kısıtlamasından muaf tutulacağını açıkladı.

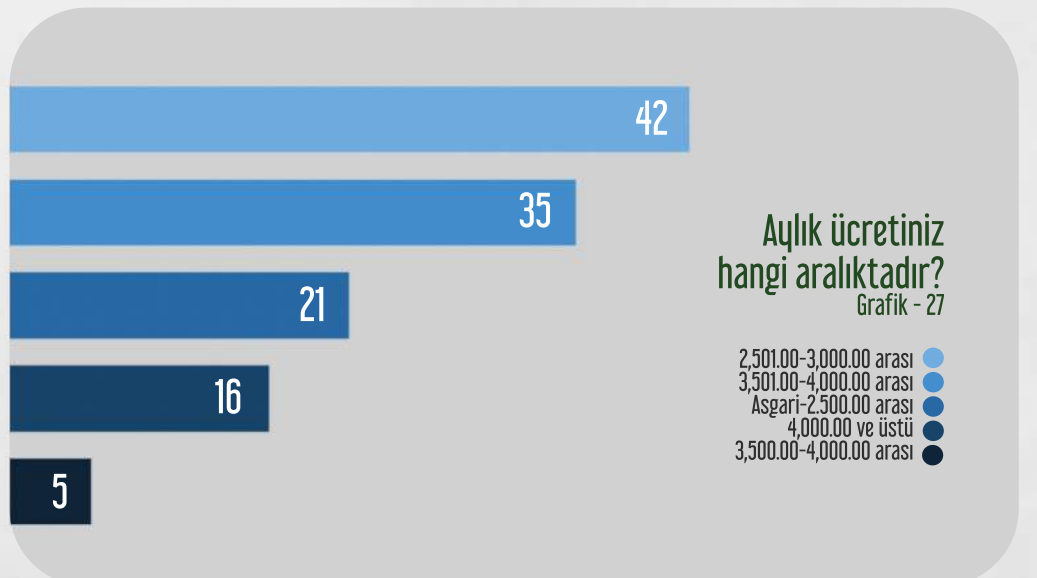
22 Kasım

COVID-19'un meslek hastalığı sayılması, TBMM Sağlık Komisyonu tarafından kabul edildi. Hazırlanan yasa teklifinde; salgından etkilenen sağlık ve

Bahşişlerin düşüşü kaynaklı yaşanan gelir kaybına ek olarak, çalışanların en önemli gelir kaybı nedenlerinden bir diğerinin de ücretsiz izin uygulamaları olduğunu gördük. Ankette “salgın süresince ücretsiz izne çıkarıldınız mı?” sorusuna yanıt veren 119 motosikletli kuryenin 56’sı ücretsiz izne çıkarıldığını, 63’ü çıkarılmadığını ifade etmiştir. Ücretsiz izin sürelerinin 4 gün ile 88 gün arasında bir sürede farklılaştığı görülmektedir.

Daha uzun ve daha yoğun çalışmalarına karşın ücretleri değişmeyen ve hatta bahşişlerdeki düşüş ve ücretsiz izin uygulamalarıyla gelir kaybeden motosikletli kuryelere mevcut gelir düzeyleri sorulmuştur. “Aylık ücretiniz hangi aralıktadır?” sorusuna yanıt veren 119 kişiden 21’i asgari ücret aldığını, 42’si 2500-3000 TL aralığında, 35’i 3000-3500 TL aralığında, 5’i 3500-4000 aralığında, 16’sı ise 4000 TL ve üzerinde ücret aldığını belirtmiştir. Market çalışanları ile kıyasladığımızda motosikletli kuryelerin ücret gelirinin görece daha yüksek olduğunu ifade edebiliriz. Ücret geliri soruna ek olarak, motosikletli kuryelere ücret dışı bir gelirleri olup olmadığını sorduk. Bu soruyu yanıtlayan 118 kişinin 109’u “hayır” yanıtını verdi.

yardımcı sağlık personelinin, görev statüsüne bağlı olarak vazife malullüğü veya meslek hastalığına ilişkin sosyal haklardan yararlandırılması yer alıyor.

26 Kasım

Sağlık Bakanı Koca aşılamaya süreci ile ilgili olarak aralık, ocak, şubat ve mart ayları için toplamda 50 milyon doz aşı (Sinovac) için imzaların atıldığı bilgisini paylaştı.

1 Aralık

Cumhurbaşkanı Erdoğan ilk etapta 50 milyon dozluk bir aşı anlaşması yapıldığını ve vatandaşların herhangi bir ücret ödemediğini açıkladı. Sağlık çalışanlarından başlayarak, Ocak ayı itibarıyla aşının kullanımına başlanacağını belirten Erdoğan, alınan yeni sınırlama kararlarını da açıkladı:

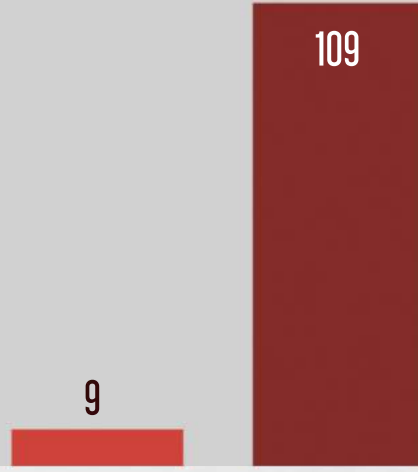
Salı akşamından itibaren uygulamaya geçilecek kısıtlamalar,

- Hafta içi saat 21.00 - 05.00 arasında, hafta sonu cuma 21.00 - pazartesi saat 05.00 saatleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulanacak.
- Restoranlar paket servisi haricinde kapalı olacak.
- Anaokullarında yüz yüze eğitime ara verilecek.
- 65 yaş üstü ve 20 yaş altı toplu taşıma araçlarını kullanamayacak.
- Avm'lere girişte hes uygulamasına başlanacak.
- Cenaze ve nikah törenleri 30 kişiyle sınırlandırıldı. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında mesai saatleri 10.00-16.00 olarak belirlendi. Kısıtlamaların dışında bakkallar, marketler, fırınlar, berberler, kuaförler, güzellik merkezleri, spor salonları açık olacak.

Ücret dışı geliriniz var mı?

Grafik - 28

● Var
● Yok

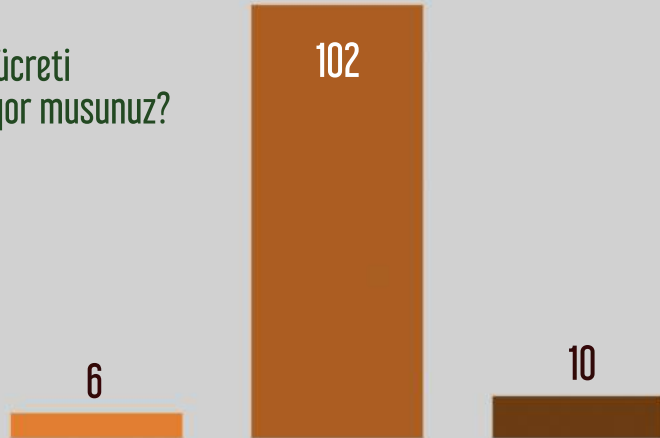

Aynı ücretle, daha uzun ve yoğun çalışmanın olduğu çalışma koşulları, bizi çalışanların ücretlerinin adilliğine ilişkin tutumlarını da öğrenmeye itti. Beklenileceği üzere, "aldığınız ücreti adil buluyor musunuz" sorusuna yanıt veren 118 kişinin, 102'si hayır, 10'u kısmen, 10'u 6'sı da evet yanıtını verdi. Ücretlerin düştüğü, ekonomik darboğazı ve sağlık krizini eş zamanlı deneyimlediğimiz böyle bir gerçeklikte motosikletli kuryelere, salgın döneminde harcamalarını sorduk. Yanıt veren 118 anket katılımcısının 86'sı salgın sürecinde harcamalarının arttığını ifade ederken; 22 katılımcı harcamalarının değişmediğini, 11 katılımcı ise harcamalarının azaldığını söyledi.

Aldığınız ücreti adil buluyor musunuz?

Grafik - 29

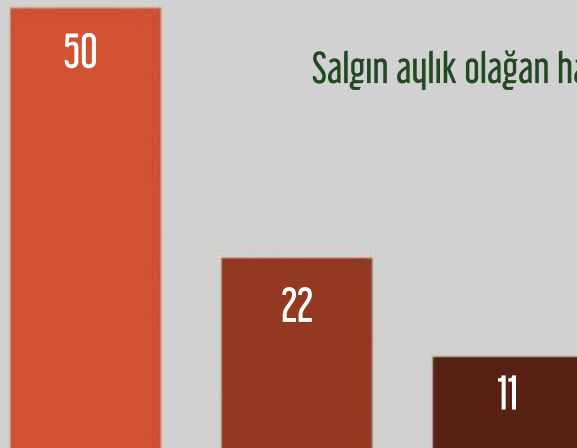
● Evet
● Hayır
● Kısmen

Salgın aylık olağan harcamalarınızı nasıl etkiledi?

Grafik - 30

● Arttı
● Değişmedi
● Azaldı

Seyahatlere ilişkin herhangi bir yasak uygulanmayacak. Yine bu kapsamda futbol müsabakaları devam edecek, berberler, kuaförler, güzellik merkezleri ve spor salonları açık olacak.

2 Aralık

İçişleri Bakanlığı genelgesine göre, kısıtlama olan gün ve saatlerde zorunlu hallerde özel araçla şehirlerarası seyahat ancak izin ile gerçekleştirilebilecek. Sokağa çıkma kısıtlaması olan günlerde genelgede belirtilen zorunlu haller dışında şehirlerarası seyahatler ancak toplu ulaşım araçlarıyla yapılabilecek. Kısıtlamanın olduğu cumartesi ve pazar günleri market, bakkal, kasap ve kuruyemişçiler 10.00-17.00 arasında faaliyet gösterebilecek. İstanbul valisi Ali Yerlikaya, 3 Aralık tarihinden itibaren kamu çalışanlarına yönelik mesai saatlerinin 10.00-12.30 / 13.00-16.00 olarak düzenlendiğini duyurdu.

3 Aralık

Sağlık Bakanı Koca "Aşılama çalışmalarının dört aşamada yürütülmesi planlanmaktadır. İlk aşamada sağlık çalışanları, 65 yaş üstü vatandaşlarımız ile yaşlı, engelli, koruma evlerinde kalanlar gibi toplu ve kalabalık yerlerde yaşayan yetişkinler aşılanacaktır. İkinci aşamada toplumun işleyişi için gerekli sektörlerde ve yüksek riskli ortamlarda bulunan ve kritik işlerde çalışan kişiler ile 50 yaş ve üzeri en az bir kronik hastalığı bulunan kişiler aşılanacaktır. Üçüncü aşama, 50 yaş altı en az bir kronik hastalığı bulunan vatandaşları, genç yetişkinleri, ilk iki grupta yer almayan sektör ve mesleklerde çalışanları

3.Bölüm

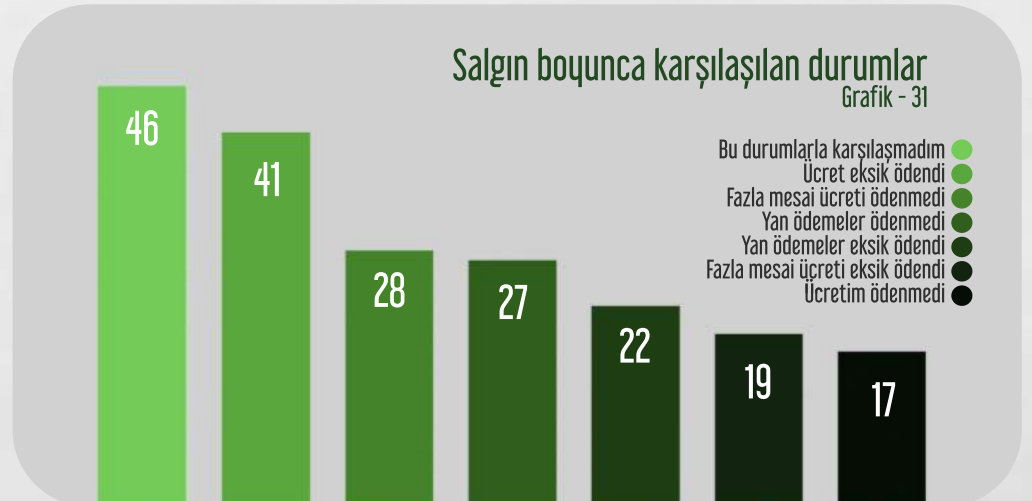
İş Anlaşmazlıkları ve Mücadeleleri

Evde Kalamayanlar Araştırmasında üzerinde durduğumuz temel meselelerden biri de iş mücadeleleri olmuştur. Araştırma boyunca gözlemlenen daha uzun ve daha yoğun çalışma sürelerine karşın ücret gelirinin değişmemesi ve/veya fazla mesai ücretlerinin ödenmemesi gibi durumların risk ortamında çalışmayı sürdüren motosikletli kuryeler ile işyeri sahipleri/yönetimi arasındaki mücadeleleri artırması olasılığından hareketle anket katılımcılarına "salgın ile birlikte işveren/işyeri yönetimi ile yaşadığınız anlaşmazlıklar arttı mı?" sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya yanıt veren 115 katılımcının, 46'sı evet, 37'si kısmen cevabını vermiştir. Katılımcıların 32'si ise salgının anlaşmazlıkları artırmadığını söylemiştir. İkinci olarak yönelttiğimiz "bu süreçte işveren/işyeri yönetimi tarafından bir haksızlığa uğradığınızı düşünüyor musunuz?" sorusuna ise 64 katılımcı evet, 32 katılımcı hayır, 21 katılımcı ise kısmen yanıtını vermiştir.

Akabinde, motosikletli kuryeler ile işyeri yönetimi arasındaki iş mücadelelerin kendilerini nasıl somutladığını, motosikletli kuryelerin taleplerinin ve işyeri yönetiminin bu taleplere verdiği karşılığın ne olduğunu anlamak üzere sorular yöneltilmiştir. Bunların ilkinde anket katılımcılardan salgın sürecinde karşı karşıya kaldıkları durumları işaretlemeleri istenmiştir. Grafik 31'de de görüleceği üzere, motosikletli kuryelerin salgın sürecinde en çok karşı karşıya kaldığı hak ihlali ücretin eksik ödenmesi (41) olmuştur. Ücretin eksik ödenmesini, fazla mesai ücretinin ödenmemesini, mesai ücretlerinin ödenmemesi ve yan ödemelerin eksik ödenmesi (28) takip etmektedir. Mesai ücretim ödenmedi ve mesai ücretim eksik ödendi diyen toplamda 47 katılımcının olması bir diğer önemli göstergedir.

Salgın boyunca karşılaşılan durumlar

Grafik - 31

kapsamaktadır. Dördüncü ve son aşamada ise ilk üç grubun dışında kalan tüm bireyler aşılacaktır." şeklinde açıkladı.

8 Aralık

Sağlık Bakanlığı tarafından yakın teması bulunan kişilerin 14 gün olan karantina süresi 10 güne düşürüldü.

İçişleri Bakanlığı lokanta ve restoranların paket servis süresini gelen şikayetler üzerine 20.00'den, 24.00 'e uzattı.

9 Aralık

Sokağa çıkma kısıtlaması uygulanan hafta sonlarında, marketlerde alkol satışının yapılmayacağı açıklandı. Yetkililer kararın, haksız rekabetin önüne geçilmesi için alındığını ifade etti.

14 Aralık

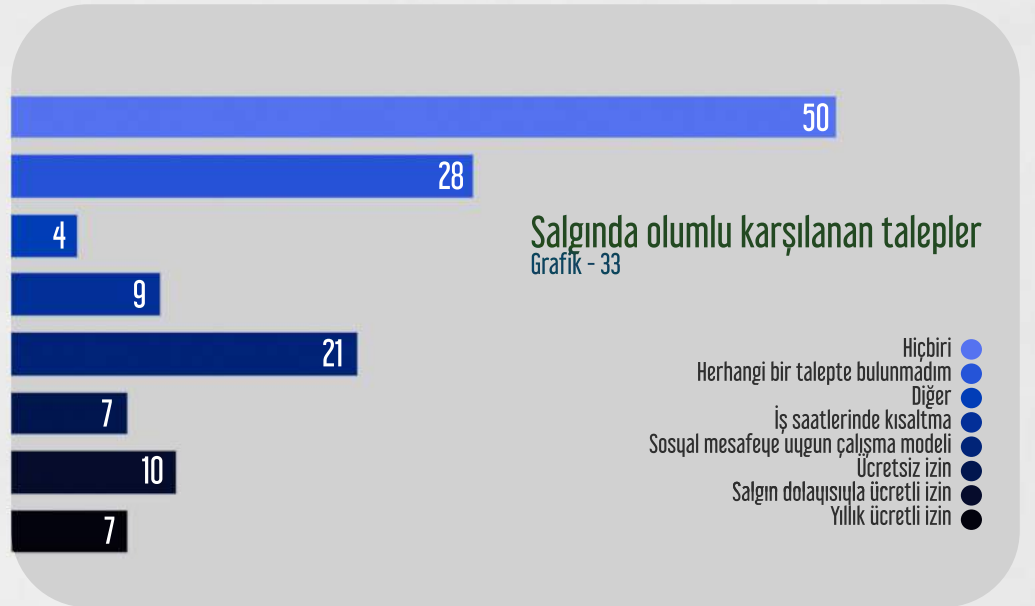
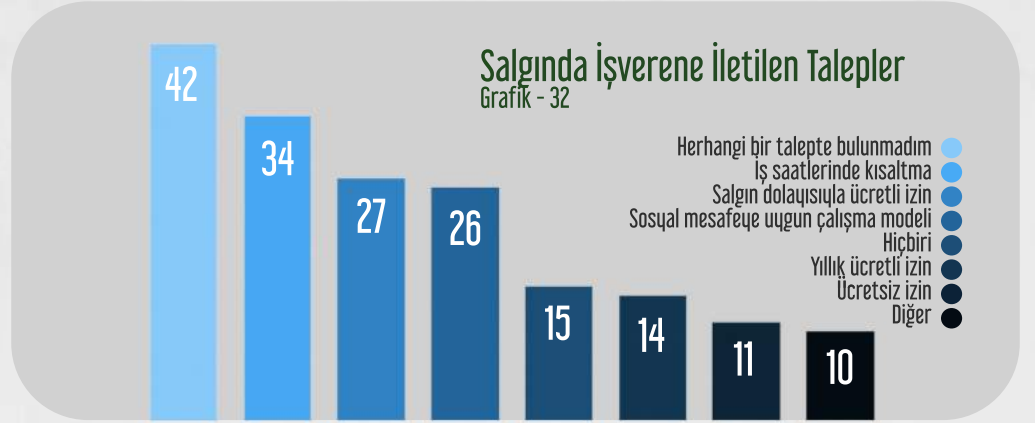
Danıştay 10. Dairesi, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun COVID-19'un sağlık çalışanları için meslek hastalığı saymayan genelgesinin yürütmesinin durdurulması talebini reddetti. Sosyal güvenlik Kurumu Danıştay'a yaptığı savunmasında "COVID-19'un tüm dünyanın maruz kaldığı bir risk olması nedeniyle meslek hastalığı ya da iş kazası sayılması mümkün değildir." ifadelerini kullandı.

15 Aralık

Cumhurbaşkanı Erdoğan yılbaşı ile ilgili beklenen kararı " 31 aralık perşembe saat 21.00'den, 4 ocak saat 05.00'e kadar kesintisiz sokağa çıkma yasağı uygulanacaktır." diye duyurdu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Esnafımıza 3 ay süreyle 750 tl kira desteği sunacağız. 1 Haziran'a

Grafik-32'de görüleceği üzere, hiçbir 119 katılımcınının 42'si herhangi bir talepte bulunmadığını ifade etti. Talepler arasında iş saatlerini kısaltma 34 katılımcı ile en çok iletilen talep oldu. İş saatlerini kısaltmayı salgın dolayısıyla ücretli izin (27) ve sosyal mesafeye uygun çalışma modeli (26) takip etti. Grafik-33'te ise çalışanların taleplerinin işveren/işyeri yönetimi nezdinde nasıl karşılandığı görülebilir.

Grafik 31, 32 ve 33 birlikte değerlendirildiğinde, motosikletli kuryelerin salgın sürecinde sosyal mesafeye uygun çalışma modeli gibi işveren için görece maliyetsiz taleplerinin de önemli bir ölçüde karşılık bulamadığı, 50 katılımcının hiçbir talebinin kabul edilmediği, 47 katılımcının mesai ücretlerinin tamamen ödenmediği ya da eksik ödendiği, 41 katılımcının ise ücretlerinin eksik ödendiği çalışma koşullarında bu durum çalışanlar ile işverenler arasındaki çatışma/anlaşmazlıkları artırıcı etki yaratabilir. Araştırma öncesi, çatışma ve anlaşmazlıkların arttığına, panik ve korku içerisinde, salgın gerçekliğinde çalışmayı sürdüren motosikletli kuryelerin haksızlığa da uğradıkları bir düzlemde iş mücadelesi yollarına başvuracağı düşüncesindeydik.

kadar kiralarda stopaj indirimine gidiyoruz. Turizm tesisleri ile deniz turizmi tesislerinin kira, kesin izin, kesin tahsis, irtifak hakkı, kullanma izni, yararlanma, hasılat payları, ecri misil ödeme sürelerini 1 yıl süreyle erteliyoruz. Konaklama, yeme-içme, ulaşımındaki kdv indirimlerinin süreleri de 1 Haziran'a kadar uzatıldı." açıklamasında bulundu.

18 Aralık

Kamuoyundaki aşı tartışmalarına ilişkin olarak Sağlık Bakanı Koca, "Vatandaşın riskine göre, yaşına göre, hastalık durumuna göre aşığı yapacağız. Sınıfına göre değil. Böyle bir şey asla söz konusu olmayacak." açıklamasında bulundu.

19 Aralık

Milli Eğitim Bakanlığı 2020-2021 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminin 15 Şubat 2021 pazartesi günü başlayacağını duyurdu. Bu kapsamda 25 Ocak pazartesi günü başlayacak yarıyıl tatil süresine ikinci dönemdeki bir haftalık ara tatil süresi de eklendi.

21 Aralık

Türkiye, yeni mutasyon nedeniyle İngiltere, Danimarka, Hollanda ve Güney Afrika'dan ülkeye yapılmakta olan uçuşları geçici olarak durdurma kararı aldığını paylaştı.

25 Aralık

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Biontech ve Çin Aşısı hakkında bu aşılardan diğer ülkelerden daha ucuza temin edildiğini belirtti. Koca, "Biontech aşısı ilgili fiyat konusunda bir sorun yaşamadık. Biontech bize 2021 yılını kapsayacak şekilde 30 milyon doz aşığı önerdi. Sözleşme muhtemelen iki üç gün içerisinde imzalanacak. Günde bir

Bu sebeple mücadelelerin varlığını, biçimini ve şiddetini çözümlenmek adına anketlerde çalışanlara bir dizi soru yönelttik. Yönelttiğimiz ilk soru salgın sürecinde işveren/işyeri yönetimince bir haksızlığa uğrayıp uğramadıkları oldu. Yanıt veren 117 katılımcının 64'ü haksızlığa uğradıklarını, 21'i kısmen haksızlığa uğradıklarını ifade etti. 117 motosikletli kuryenin yalnızca 32'si bir haksızlığa uğramadığını söyledi. Akabinde yönelttiğimiz "salgın işverenle aranızdaki anlaşmazlık/çatışma durumlarını artırdı mı?" sorusuna da -bir önceki soruyu destekleyecek biçimde- 46 katılımcı evet, 37 katılımcı kısmen yanıtı verdi. Yine 32 katılımcı -bir haksızlığa uğramayan katılımcı sayısına denk olarak- anlaşmazlık/çatışma durumlarının artmadığını ifade etti.

4.Bölüm

Sağlık, güvenlik, güvence

"Şimdi ben anne babamla yaşıyorum. İkinin de yaşı var, rahatsızlıkları var. Bu dönemde bana çalışma dediler ama nasıl çalışma. Eve gidince hemen duşa girip başka odada oturuyorum mecbur."

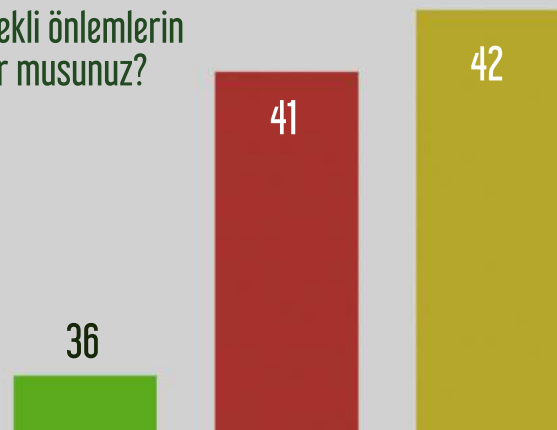
Semih, 26, Restoran kuryesi

Sağlık, Güvenlik, Güvence başlıklı 4. bölümde, çalışanların işçi sağlığı ve güvenliği deneyimleriyle, güvencesizlik deneyimleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda, önce anket katılımcılarına "COVID-19 salgınına karşı işvereninizin işçi sağlığı ve güvenliği için gerekli önlemlerin alındığını düşünüyor musunuz?" sorusunu yöneltmiştir. Görsel 11'den görüleceği üzere 119 katılımcının yalnızca 36'sı bu soruya evet yanıtını vermiş; 41 katılımcı hayır derken 42 katılımcı da kısmen demiştir.

COVID-19'a karşı gerekli önlemlerin alındığını düşünüyor musunuz?

Grafik - 34

● Evet
● Hayır
● Kısmen

buçuk ila iki milyon aşılama yapabileceğiz. Birinci aşamada sağlık çalışanlarından başlayacağız. Nisan ayından sonra ikinci aşamada olanlara uygulamaya başlayacağız. Çin aşısı Türk insanında %91.25 etkili oldu." diye duyurdu.

27 Aralık

Yemeksepeti, Türkiye Lokantacılar ve Pastacılar Federasyonu aracılığıyla salgından etkilenen sektör çalışanlarına 1 milyon liralık destekte bulundu. Verilen destekle federasyon çatısı altındaki işyerlerinde çalışan 2 binden fazla çalışana en az 300 tl en fazla 500 tl olmak üzere ödeme yapılması amaçlanıyor.

29 Aralık

Cumhurbaşkanı Erdoğan, yüz yüze eğitimde verilen aranın 15 Şubat 2021 tarihine kadar uzatıldığını açıkladı.

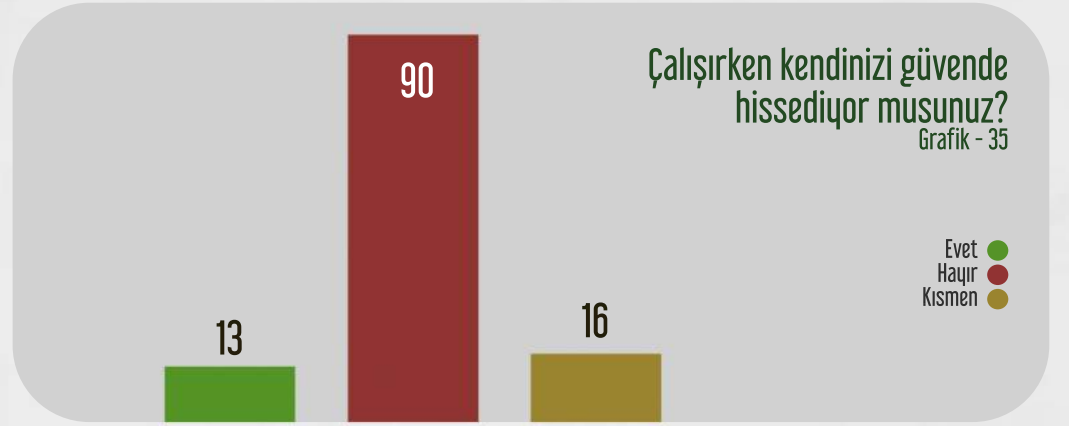
31 Aralık

Sağlık Bakanı Koca, "Aşılarımızı getiren uçak Esenboğa Havalimanımıza ulaştı. Aşının 14 gün sürecek testleri hemen Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'muzda başlayacak. Testler biter bitmez aşılama programımız Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü koordinasyonunda gerçekleşecek. Vatandaşlarımız öncelik gruplarına göre kendilerine ayrılan aşılardan kendilerine ulaşan bildirimden sonra merkezi randevu sistemi üzerinden aile hekimlerinden veya uygun bir kamu yada özel hastaneden randevu alarak aşılardan yaptırabileceklerdir." diye duyurdu.

İkinci olarak, motosikletli kuryelere işyerinde hastalığın görülüp görülmediği sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 117 yanıt verilmiş; 32 yerde hastalık görülmüş, 85 yerde görülmemiştir. Görsel 12'den görüleceği üzere, yönelttiğimiz "Covid-19'a karşı gerekli önlemlerin alındığını düşünüyor musunuz?" sorusuna hayır ve kısmen yanıtını veren anket katılımcılarının çalıştığı işyerlerinde COVID-19 bariz biçimde daha çok görülmüştür. Hem anket sonuçlarında hem de yüz yüze görüşmelerde motosikletli kuryeler, işleri nedeniyle hastalığa daha yakın olduklarını ifade ediyor, bundan endişe duyuyorlar. Ankette bu soruya yanıt veren 111 katılımcının 97'si motosikletli kurye olduğundan salgına yakalanabileceğini düşünüyor. Öte yandan, uzun çalışma saatleri ve yoğun çalışma temposu dolayısıyla, vücut dirençlerinin düştüğü ve bunun da salgına yakalanma ihtimalini artırdığını ifade ettiler. İşyerinde Covid salgınına karşı gerekli önlemlerin kısmen ya da tamamen alındığını düşünen 78 katılımcının 20'sinin işyerinde çalışanlar arasında Covid salgınına yakalanma durumu görülmüştür. Pizzacıda motosikletli kurye olarak çalışan Osman (40), gerçekleştirdiğimiz yüz yüze görüşmede "gün boyu burada pestilimiz çıkıyor. Yemek yiyeceğiz, sürekli hamur, sağlıksız şeyler. Virüs gelse zaten bağışıklık falan yok alır götürür bizi" demişti.

Motosikletli kuryelere dair soruşturduğumuz bir diğer mesele de iş kazalarıydı. Araştırmanın başında, halihazırda "çabukluk" üzerinden kurulan, "30 dakikada kapında" gibi pazarlama stratejileriyle örülen bir iş olarak motosikletli kuryeliğin, çalışma saatlerinin ve iş yoğunluğunun arttığı salgın gerçekliğinde daha tehlikeli hale geldiğini varsayıyorduk. "Salgın süresince iş kazası geçirdiniz mi?" sorusunu yönelttiğimiz anket katılımcılarının 71'i iş kazası geçirmediğini; 17'si iş kazası geçirip yaralanmadığını; 22'si basit yaralanmalı iş kazası geçirdiğini ifade etti. Yalnızca 4 katılımcı, ciddi yaralanmalı iş kazası geçirdiğini söyledi. Hemen ardından anket katılımcılarına "salgın sürecinin iş kazası riskini nasıl etkilediğini" sorduk. Bu soruya yanıt veren 118 katılımcının 62'si salgın ile birlikte iş kazası riskinin arttığını ifade etti. 21 katılımcı kısmen derken, 21 katılımcı bu soruya hayır yanıtı vermiştir. Araştırma öncesi salgının iş kazası riskini artırıcı etkisi olacağına dair tahminimizi daha uzun ve daha yoğun çalışmaya bir de artan siparişleri yetiştirmek için daha hızlı çalışmanın eklenecek olmasına dayanıyordu. Bu tahminin, online uygulamalar üzerinde perakende satış gerçekleştiren firmalara bağlı olarak çalışan motosikletli kuryeler bağlamında doğru olduğunu söylenebilir. Ancak hem restoran kuryeleri hem de evrak/özel kuryelerle yaptığımız görüşmelerde, salgının ilk aylarında ciddi ölçüde azalan trafik yoğunluğuna bağlı olarak iş kazası riskinin görece hafiflediği de pek çok kez telaffuz edilmiştir. Buna karşın, çalışılan işin salgına yakalanma riskini artırdığına dair algıdan da kaynaklı olarak salgın gerçekliğinde çalışan motosikletli kuryelerin, hastalığı ailelerine taşımaya dönük ciddi bir endişe duyduklarını gözlemledik. Yüz yüze görüşme gerçekleştirdiğimiz dört motosikletli kuryenin hastalığa yakalanmaya dair konuşmaya virüsü ailelerine taşımakla başlamaları bu endişenin en somut göstergesiydi. Yeniköy'de restoran kuryesi olarak çalışan Gündoğdu (23), salgının başında

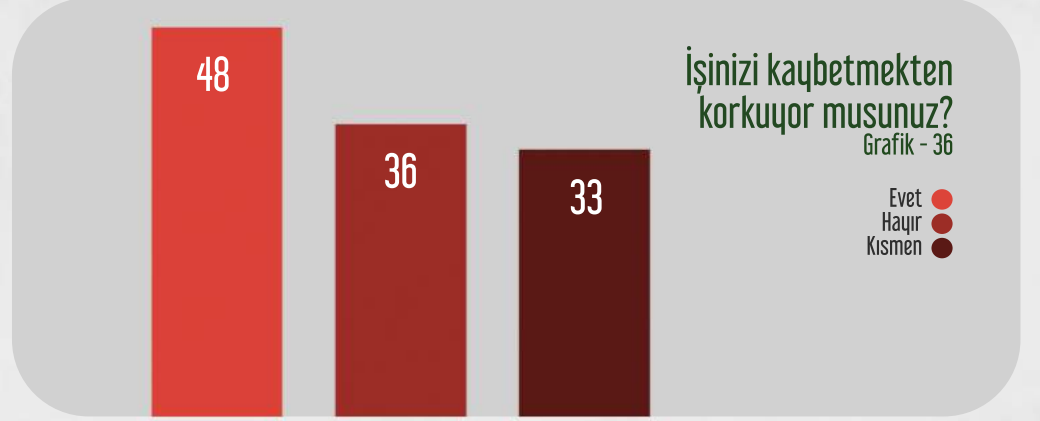
babaannesi ile yaşarken daha sonra ev değiştirmesini şöyle anlatmıştı: “Ben burada babaannemle yaşıyordum. Şimdi bu durumlarda endişeleniyor insan, ilk iki ay kötü oldu çalışamadık ama bir yandan bakınca da kadına hastalık götürsek daha kötü. Şimdi işe başlayınca mesela korktum, mecbur ev değiştirdim. Annemlerin yanından gidip geliyorum işe. Kadını -babaannesi- hasta ederim falan.” Beşiktaş’ta restoran kuryesi olarak çalışan bir diğer katılımcımız Semih (26) de meslektaşına paralel olarak, “şimdi ben anne babamla yaşıyorum. İkisinin de yaşı var rahatsızlıkları var. Bu dönemde bana çalışma dediler ama nasıl çalışma. Eve gidince hemen duşa girip başka odada oturuyorum mecbur” demişti. Anket katılımcılarına yönelttiğimiz “çalışırken kendinizi güvende hissediyor musunuz?” sorusuna 119 katılımcının 90’ının hayır demesi, 16’sının kısmen demesi de kuryelerin çalışırken hissettiği kaygının genelliğine ilişkin bir fikir vermektedir.

Motosikletli kuryelerin güvencesizlik deneyimlerine ilişkin genel bir portre sunabilmek adına hem anketlerde hem yarı-yapılandırılmış görüşmelerde “kendinizi güvenceli/güvende hissediyor musunuz?” ve “geleceğiniz/yarınınız için endişeli misiniz?” sorularını yönelttik. Hem görüşmeler hem de ankete verilen yanıtlar, motosikletli kuryeler için -tıpkı market çalışanlarında olduğu gibi- karamsar bir tablo çiziyor. “Yarınınızdan/geleceğinizden endişe duyuyor musunuz?” sorusuna 116 motosikletli kuryenin 95’i evet, 14’ü kısmen derken; yalnızca 7 katılımcı bu soruya hayır yanıtını verdi.

Motosikletli kuryelerin güvencesizlik deneyimlerine ilişkin genel bir portre sunabilmek adına hem anketlerde hem yarı-yapılandırılmış görüşmelerde “kendinizi güvenceli/güvende hissediyor musunuz?” ve “geleceğiniz/yarınınız için endişeli misiniz?” sorularını yönelttik. Hem görüşmeler hem de ankete verilen yanıtlar, motosikletli kuryeler için -tıpkı market çalışanlarında olduğu gibi- karamsar bir tablo çiziyor. “Yarınınzdan/geleceğinizden endişe duyuyor musunuz?” sorusuna 116 motosikletli kuryenin 95’i evet, 14’ü kısmen derken; yalnızca 7 katılımcı bu soruya hayır yanıtını verdi.

5.Bölüm

Müşteriyle ilişkiler

“Affedersin bize vebalı gibi davranıyorlar. Kuryeyiz de virüs kuryesi değiliz, virüs taşımıyoruz.”

Tahsin, 40, evrak kuryesi

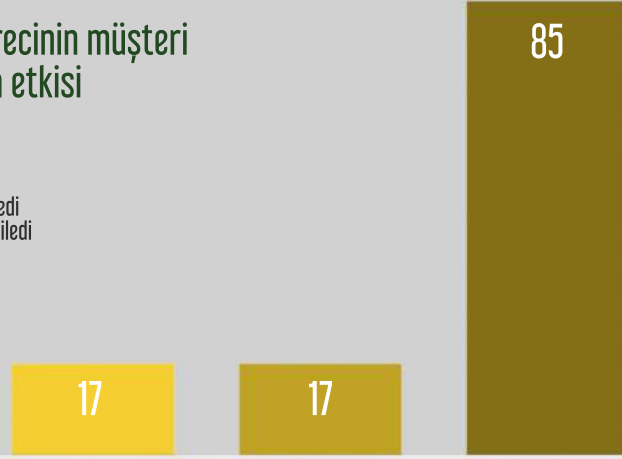
Araştırmamızın son bölümü, tıpkı market çalışanlarıyla olduğu gibi, motosikletli kuryelerin en çok üzerinde durduğu, anketlerdeki görüş bölümlerini en uzun ve sayıca çok görüşlerin geldiği, yüz yüze görüşmelerde üzerine en çok ve en yoğun konuştukları bölüm oldu. Bu bölümde, panik ve korkunun hâkim olduğu salgın gerçekliğinde, sosyal izolasyon uygulamalarıyla evde kalabilenler için malların tedariki ve dolaşımını sağlayan motosikletli kuryelerin müşterilerle olan ilişkilerine salgının etkisini, bu mesafeli karşılaşmalardan doğan deneyimleri, anlaşmazlık durumlarını, algıları ve değerli hissetmelerini araştırdık.

Salgın sürecinin müşteri tutumuna etkisi

Grafik - 38

- Etkilemedi
- Olumlu etkiledi
- Olumsuz etkiledi

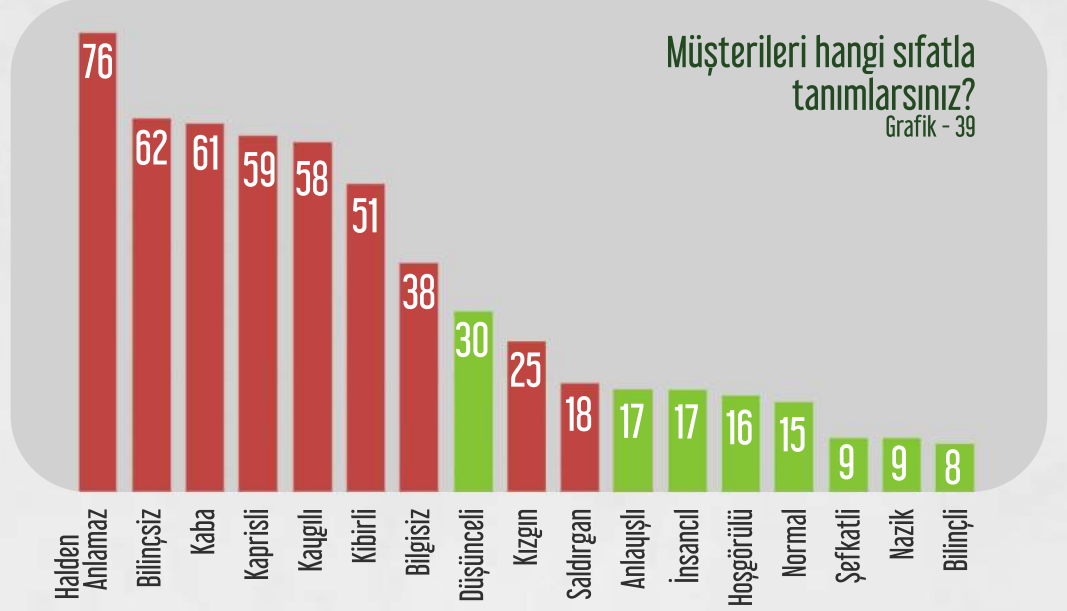
Yönelttiğimiz ilk soruda, çalışanların, salgının müşterilere olan etkisini nasıl gözlemlediklerini sorulmuştur. Bu soruya yanıt veren 119 katılımcının 85'i beklenileceği üzere salgının müşterileri olumsuz etkilediğini ifade etti. Bu olumsuzluğu, nasıl tanımladıklarını sorduğumuzda ise bahşişlerin düşmesinden, insanların anlayışsızlığına kadar bir dizi yanıt alınmıştır. Teslimatlar sırasında yaşanan ve haysiyet kırıcı karşılaşmalar, bu olumsuzluğun kurucu noktalarını oluşturuyor. 39 yaşında olup kurumsal şirketler için evrak kuryeliği yapan ve motosikletli kuryelere görece yüksek bir aylık ücret gelirine sahip olan Emre Can, salgın öncesi insani bir muhabbetinin olduğu müşterilerin salgınla birlikte insan gibi davranmadığını ifade etmiş, “müşteriler sokak köpeği gibi davranıyorlar, sopa ile poşet uzatıyor”lar demişti. Bir başka evrak kuryesi 40 yaşındaki Tahsin de benzer biçimde tepkisini göstermişti:

“Affedersin bize vebalı gibi davranıyorlar. Kuryeyiz de virüs kuryesi değiliz, virüs taşımıyoruz. Devlet bu bezi -motorcu ağızlığını işaret ediyor- maske diye takabilirsin diyor. Geçen beni bankadan içeri sokmadılar. Güvenlik bana vebalı gibi bağıyor, bununla içeri giremezsin yasak diyor.”

Motosikletli kuryelerin virüs taşıyıcısı olarak görüldükleri ifadeleriyle hem anketlerimiz görüş bölümlerinde hem de yüz yüze mülakatlarda defalarca karşılaştık. Ankette çalışanlara “yaptığınız işi salgın döneminde gerekli/zaruri görüyor musunuz?” sorusunu yönelttik. Bu soruya yanıt veren 118 katılımcının 83’ü kuryeliği salgın döneminde toplum için zaruri/gerekli bir faaliyet olarak gördüklerini, 23’ü ise kısmen böyle gördüklerini ifade etti. Motosikletli kuryeler salgın döneminde yapılan işin gerekliliği, önemi ve içerdiği riskler bağlamında bir tür fedakârlık olarak da tanımlıyorlar. Halihazırda salgın gerçekliğinde evde kalamayan ve evde kalabilenlerin evde kalma olanaklılığı sağlayan motosikletli kuryelerin, yaptıkları iş karşılığında “minnet, bir teşekkür, bir güler yüz” görmeyi beklerken, panik ve korku içindeki müşterilerle başka karşılaşmalar yaşadıkları için yaralandıklarını gördük.

Restoran kuryesi olarak çalışan 32 yaşındaki Ahmet, “bu süreçte biz onların ayağına kadar hizmet sağlıyoruz. Karşılığında sanki karşılığında virüsü taşıyormuşuz gibi davranılması çok kötü” beklentilere ve karşılaşmalara ilişkin bir fikir veriyor.

Anketimizde bu bölümünde, kuryelerin müşterileri nasıl tanımladığını öğrenmek adına katılımcılara 17 kelime verdik ve müşterileri en iyi tanımlayan en fazla 5 kelimeyi seçmelerini istedik.

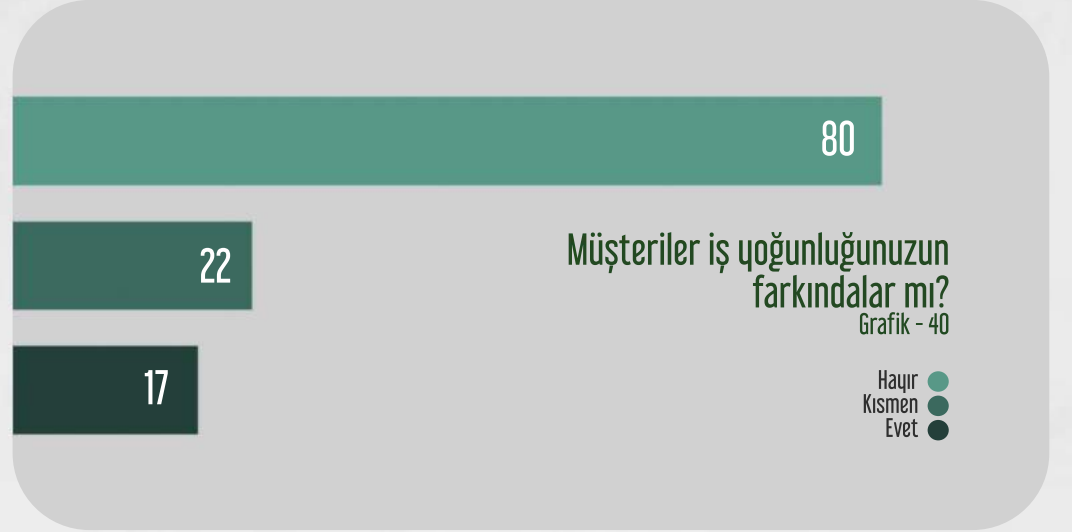

Grafik-39'dan görüleceği üzere katılımcılar müşterileri en çok halden anlamaz (76), bilinçsiz (62), kaba (61), kaprisli (59), kaygılı (58) ve kibirli (51) olarak tanımladı. Araştırmanın market çalışanlarının bölümünün sonunda müşterileri tanımlama grafiği ile neredeyse örtüşen bu tablo, araştırma boyunca motosikletli kuryelerin müşterilerle yaşadıkları karşılaşma, deneyimlerin neticesinin bir portresini sunuyor.

Yüz yüze görüşmelerde motosikletli kuryelerin üzerinde en çok durdukları noktalardan biri de teslimatlar sırasında müşterilerin maske takmamasıydı. Restoran kuryesi olarak çalışan 30 yaşındaki Oğuz, “ben müşterileri anlıyorum. Herkes tedirgin. Haklı insanlar hastalık başa bela kimin ne rahatsızlığını etkileyecek bilemezsin. Onların içinden de az böyle değişik tipler çıkıyor. Mesela geçen gittim maskeyi unutmuşum kata kaskla çıktım. Vizor kapalı hani, o 1 liralık maskeden daha korunaklıyım. Şikâyet etmiş. Kendisinde de maske yoktu. Ben maskesizsem başım şirketle belaya girsin ama müşteri maskesizse bir şey yok. Bu nasıl iş” demişti. Online aplikasyon üzerinden perakende satış gerçekleştiren bir firmaya bağlı olarak çalışan 25 yaşındaki Veli de maske takmamasına değinirken bunun da ötesine geçen bir şey anlatmıştı:

“Sağlıktan hepimiz endişeliyiz. Müşteri de öyle bazıları aşağıya inip alıyor, maske takıp falan sağ olsunlar. Ama genel olarak insanlar düşüncesiz, dikkatsiz diyebilirim. Arkadaş anlattı siparişe gitmiş, meğerse bina komple karantinadaymış. Böyle şey olur mu abi ya? Resmen bizim hayatımızı riske atıyorlar. Çocuk korka korka vermiş siparişi gelmiş ne yapacak?”

Müşterilerin maske takmamasına dair düşünce, “virüsün tek taşıyıcısı bizmişiz gibi davranıyorlar” ifadesi ile ekleniyor; karşılaşmalardan doğan diğer tüm deneyimler ile birlikte Grafik-39’daki gibi bir tablo ortaya çıkartıyor. Motosikletli kuryelerin müşterilerini tanımlarken en çok kullandığı sıfat olan halden anlamayı, anketimizde katılımcılara başka bir soruda daha yönelttik. “Müşteriler iş yoğunluğunuzun farkında mı?” diye sordüğümüz motosikletli kuryelerin, 80’i bu soruya hayır, 22 katılımcı da kısmen yanıtını vermiştir.

Sonuç Yerine

Evde Kalamayanlar: COVID-19 Günlerinde Çalışma İlişkileri Araştırması ile pandemi sürecinde evde kalamayanların hikayesinin küçük bir kısmını anlatmak istedik. Bu doğrultuda, market çalışanları ile motosikletli kuryelerin; salgın sürecinde çalışma koşullarını, gelir durumlarını, işyeri mücadelelerini, sağlık, güvenlik ve güvencesizlik süreçlerini, müşteriler ile ilişkilerini de kapsayacak biçimde, karma bir yöntem ile incelemeye çalıştık.

En temel bulgumuz, market çalışanlarının ve motosikletli kuryelerin çalışma koşullarının daha uzun süreli ve yoğun olduğu ancak bu uzun ve yoğun çalışmanın çalışanların ücretlerine yansımadağı, buna karşın her iki çalışan grubunun da harcamalarının salgın sürecinde arttığıydı. Bunun bir yansıması olarak, fazla çalışmanın arttığı bu düzlemde her iki çalışan grubunun da en çok karşı karşıya kaldıkları haksızlıkların başında fazla mesai ücretlerinin ödenmemesi olduğunu aldığımız dönütler sonucunda net bir biçimde ifade edebiliriz. Motosikletli kuryelerin, ek gelir kalemlerinden biri olan bahşiş kaleminin, salgınla birlikte başlayan ve bu süreçte evde kalabilenler için tercih sebebi olan temassız teslimat uygulaması ile ciddi ölçüde azaldığı, bunun da aylık gelirlerde ciddi bir düşüş meydana getirdiğini söylemek mümkün. Satıcı ile müşteriye mobil

uygulamalar aracılığıyla bir araya getiren yemek ve ürün platformları da bu problemin doğurduğu mağduriyet sebebiyle “temassız bahşiş” gibi çeşitli uygulamalar hayata geçirmek durumunda kaldı. Ancak bu tür uygulamalarda da online, temassız olarak verilen bahşişlerin kuryelerin hesaplarına yatırılırken vergilendirildiği, yani halihazırda bahşiş kalemi ciddi bir azalmaya uğramışken azalan bu kalem üzerinden vergilerin de düşülmesiyle birlikte bahşişlerin, çalışanlar için önemli bir gelir kalemi olarak kabul edilemeyecek bir hal aldığı görüldü. Halihazırda mola süreleri bakımından yasal sürelere riayet edilmeyen bu çalışan gruplarında, daha uzun ve yoğun çalışma koşullarının, fazla mesai ücretleri dışında mola sürelerine ilişkin de kimi problemleri meydana getirdiğini tespit ettik. Artan çalışma süreleri ve çalışma yoğunluğuna karşın, her iki çalışan grubuna ait katılımcıların ciddi bir çoğunluğunun 1 saatin altında mola süresi kullandığı da tüm bunları gösterir nitelikte.

Araştırma öncesinde salgın sürecinin evde kalamayanlar için iş anlaşmazlıkları ve mücadeleleri bağlamında hareketli geçeceği düşüncesindeydik. Salgın boyunca market çalışanları ve motosikletli kuryeler, hem sosyal ağlar üzerinden kurdukları dayanışma platformları hem de sendikalar yoluyla karşı karşıya kaldıkları hak ihlallerini ve ağır çalışma koşullarını kamuoyuna duyurdular. Sendikalaşma oranının son derece düşük seyrettiği bu çalışan gruplarında, salgın sürecinin başında dayanışma ağı olarak başlayan platformların bugün gelinen noktada sendikalaşma süreci ile beraber ilerlediği örnekleri görmekten mutluluk duyuyoruz. Bununla birlikte, iş anlaşmazlıklarının yoğun olduğu salgın döneminde, iş mücadelelerinin çalışanlar tarafında şiddetli geçtiğini söylemek ise pek mümkün görünmüyor. Market çalışanları ve motosikletli kuryeler salgın boyunca en çok mesai ücretinin ödenmemesi/eksik ödenmesi durumuyla karşı karşıya kaldılar ve işverenler/işyeri yönetiminden sırasıyla en çok iş saatlerini kısaltma, salgın dolayısıyla ücretli izin ve sosyal mesafeye uygun çalışma modeli taleplerinde bulundular. Bu taleplerin büyük ölçüde karşılanmadığını, işverenler/işyeri yönetimlerinde en çok olumlu yanıt bulan talebin sosyal mesafeye uygun çalışma modeli olduğunu gördük. Buna ilişkin gerekli önlemlerin ise işveren/işyeri yönetimi tarafından alınmadığı ise üzerinde uzlaşılan yanıtlardan. Fakat, salgın boyunca etkisini artıran tüm bu iş uyuşmazlıkları büyük ölçüde iş mücadelelerine dönüşmedi. Dönüştüğü durumların başında ise uyuşmazlıklara en çok verilen tepkinin istifa olduğu ile karşılaştık. Çalışanların bu koşullara katlanmalarının en büyük nedeninin salgın döneminde işsiz kalmak olduğunu, hem motosikletli kuryelerin hem de market çalışanlarının ezici bir çoğunluğunun yarınından/geleceğinden endişe duyduğunu ve işsiz kalmaktan korktuğunu, bu endişe ve geleceksizlik halinin -halihazırda zamanın ruhuyken- salgın dönemindeki belirsizlik ve korku ile daha da arttığını, bu yüzden çalışanların mevcut duruma karşı dayanma konusunda çaba gösterirken diğer yandan da başka bir iş arayışı içerisinde bulduklarını gördük.

Araştırmamızın Evde Kalamayanlar'a odaklanmasının en net nedenlerini bulabileceğimiz başlık pek tabii "Sağlık, güvenlik, güvence" başlığı oldu. Evde çalışma imkanı bulunanların aksine, pandemi koşullarında kendi sağlıklarını riske atarak çalışmaya devam eden market çalışanları ve motosikletli kuryeler, aslında herkesin aynı gemide olduğu ve zengin-fakir gibi ayrımların belirsizleştiği popüler söylemlerin herhangi bir gerçekliğe tekabül etmediğinin en somut örneği. Her iki çalışan grubunun da ezici çoğunluğu salgın sürecinde, işveren/işyeri yönetimi tarafından işçi sağlığı ve güvenliği için gerekli önlemlerin alınmadığı konusunda ortaklaşıyor. Üstelik yaptıkları işin, salgına yakalanma ihtimallerini büyük ölçüde artırdığı da çalışanların kahir ekseriyetinin hemfikir olduğu bir başka husus. Geleceğe ilişkin duyulan güven bakımından ise her iki çalışan grubu için de benzer sonuçlardan söz edebiliriz. "Geleceği kapkaranlık bir nokta" olarak gören bu çalışanların kahir ekseriyeti yarınından endişe duyuyor. Bu endişe hem işini kaybetme tehlikesini, hem de mevcut işin sağladığı koşulların geleceğe güvenle bakabilme imkanı yaratamamasını içeriyor. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, farklı bir iş arayışında olmak aslında bir yönüyle, işini kaybetmekten duyulan korku ile geleceğe ilişkin duyulan endişeyi kırmak için de aralanan ihtimallerden biri.

Son olarak, araştırma öncesinde, bu sürecin müşteriler ile her iki çalışan grubu arasındaki ilişkide olumsuz etkiler yaratacağı konusunda bir varsayımımız mevcuttu. Temasın hayatın olağan akışı içerisinde etkisini büyük ölçüde yitirdiği bu süreçte, market çalışanları ve motosikletli kuryeler için temas yine de yitirilmiş değildi. Salgın sürecinin, her iki çalışan grubu için de müşterilerin kendilerine yönelik tutumun olumsuz seyretmesine neden olduğu ile karşılaştık. Bu bölüm araştırma içerisinde, her iki çalışan grubunun da karşılaştıkları deneyimleri daha büyük bir arzuyla paylaşmak istedikleri bölüm oldu. Panik ve korku halinin hakim olduğu tüm bu süreçte, her iki çalışan grubu da, müşterilerin, kendilerinin iş yoğunluğunun farkında olmadıkları yönünde görüş bildirirken, salgın sürecinin müşteri tutumuna olumsuz etkisi konusundaki varsayımımızı doğruladı.

Nitekim, her iki çalışan grubunun da müşterileri hangi sıfatla tanımlarsınız sorusuna en çok gelen yanıtlar "halden anlamaz, bilinçsiz, kaba" oldu.

Evde Kalamayanlar

COVID-19 Günlerinde alışma İlişkileri Araştması Ocak'21